

कर्नाटक सरकार

परिसर अध्ययन
ENVIRONMENTAL STUDIES

अभ्याससहित पाठ्यपुस्तक
TEXT CUM WORK BOOK

(REVISED)

मराठी माध्यम
MARATHI MEDIUM
PART - 2

इयत्ता चौथी
FOURTH STANDARD

KARNATAKA TEXT BOOK SOCIETY (R.)

6th Cross, Malleshwaram
Bangalore - 560 003.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

अनुक्रमणिका

C2C9Z4

पा.क्र.	पाठ	पृष्ठ संख्या
13.	आपले शरीर – एक अद्‌भुत यंत्र	1 - 11
14.	वाहतुकीचे नियम	12 - 20
15.	पारंपारिक वाहतूक आणि संपर्क	21 - 30
16.	बदलणारी कुटुंबे	31 - 39
17.	घर – ही पहिली शाळा	40 - 45
18.	व्यक्तिंची वैशिष्ट्ये	46 - 53
19.	उद्योगांची वैशिष्ट्ये	54 - 59
20.	सण एक आनंद	60 - 67
21.	खो	68 - 79
22.	सुविधा – सुधारणा	80 - 85
23.	वस्त्र – वैविध्यता	86 - 92
24.	मेघदादाचा प्रवास	93 - 104
25.	आपले राज्य – आपला अभिमान	105 - 118

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

पाठ 13

आपले शरीर – एक अद्‌भूत यंत्र

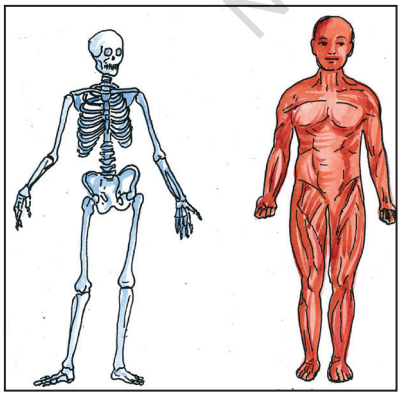
F2A5B1

या पाठाच्या अध्यायनंतर तू,

- शरीरात चालणाऱ्या मुख्य क्रिया आणि त्यांना संबंधीत मुख्य अवयवांची ओळख करुन घेशील.
- स्वच्छतेच्या सवयीने या अवयवांचे आरोग्य टिकविण्याची जाणीव करुन घेशील,
- उत्तम आरोग्यदायी सवयी जाणून घेशील.

मागील इयत्तेत शिकलेल्या ज्ञानेंद्रीय आणि त्यांचे कार्य यांची आठवण कर. ज्ञानेंद्रीय आणि त्यांच्या कार्याची यादी खाली दिली आहे रेघा मारुन जोड्या जुळव.

अ	आ
डोळे	वास घेण्यासाठी मदत
कान	चव घेण्यासाठी मदत
नाक	वस्तू पहाण्यासाठी मदत
जीभ	गरम, थंड इत्यादी अनुभव घेण्यासाठी मदत
त्वचा	आवाज ऐकण्यासाठी मदत

हे अवयव आपणाला दिसणारे आहेत. आमच्या शरीराच्या आत काही अवयव आहेत. ते आम्हाला दिसत नाहीत. त्यांच्याबद्दल जाणून घेऊया.

तुझी त्वचा पहा. त्याच्या खाली मांस आणि हाडे आहेत. ती तुला दिसत नाहीत. त्यावर आवरणासारखी असलेली त्वचा देहाचे रक्षण करते. त्वचा, हाडे आणि मांस यांच्यामुळे आमच्या शरीराला आकार व रुप येते. तुझ्या शरीराचा आकार व रुप तसेच तुझ्या मित्राच्या/मैत्रिणीच्या शरीराचा आकार व रुप यात फरक आहे. निरीक्षण कर.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

आमच्या शरीरात अनेक क्रिया चालू असतात. श्वसन, पचन, रक्ताभिसरण व उत्सर्जन इत्यादी क्रिया आमचे शरीर सुदृढ व निरोगी ठेवतात. शरीरात असलेली विविध इंद्रीये आणि त्यांचा सहभागाने होणाऱ्या क्रिया यांच्याबद्दल जाणून घे.

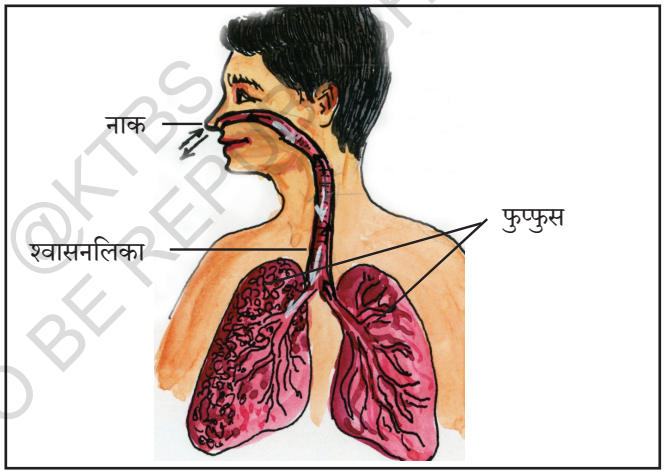
श्वसन

तू नाकावाटे हवा शरीरात घेतोस हे तुला समजले आहे.

हे करुन पहा :

तुझा हात तुझ्या छातीवर ठेव. नाकावाटे हळूवारपणे हवा आत घे. तसेच हळूवारपणे हवा बाहेर सोड. छातीवर ठेवलेल्या हाताला कोणती जाणीव झाली?

चित्र पहा. हवा शरीराच्या ज्या भागातून आत जाते त्याच भागातून बाहेर येते. त्यामुळे छातीवर असलेल्या हाताला छातीचा आकार जास्त कमी झाल्याची जाणीव होते. चित्रात हवा आत बाहेर जाण्याचा मार्ग आणि अवयव दर्शविले आहेत त्यांची क्रमाने नावे लिही.

1. _____

2. _____

3. _____

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

हवेमध्ये असलेला **ऑक्सिजन** नावाचा वायू आमच्या शरीराला पाहिजे. फुप्फुसे हवेतील ऑक्सिजन शोषून घेतात व तिथे जमलेला शरीराला नको असलेला **कार्बन डाय ऑक्साईड** नावाचा वायू हवेत मिसळतो आणि श्वासनलिका आणि नाकावाटे शरीराबाहेर सोडला जातो.

ऑक्सिजन शरीरात घेऊन कार्बनडाय ऑक्साईड बाहेर सोडण्याच्या क्रियेला 'श्वसन' म्हणतात.

हे करुन पहा :

तू एका मिनीटात किती वेळा श्वासोच्छवास करतोस ? मोज.

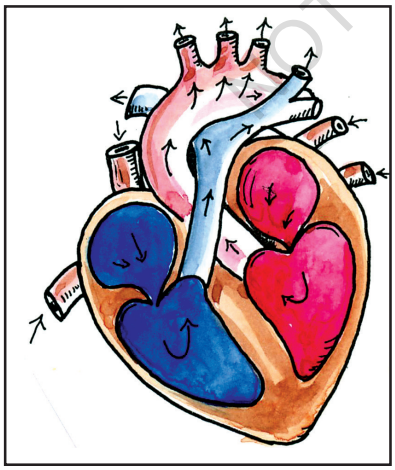
श्वासोच्छवास करताना काही समस्या येऊ नयेत यासाठी आरोग्यदायक सवयी ठेव. त्यातील काही इथे दिल्या आहेत.

जाणून घे.

- अंघोळ करताना नाक स्वच्छ कर.
- झोपताना तोंडावर पांघरुण घेऊन झोपू नकोस.
- जास्त धूळ असलेल्या भागात फिरताना नाकात धूळ जाणार नाही याची काळजी घे.
- जेवण करताना, पाणी पिताना गडबड करु नकोस.
- खूप धूर असलेल्या ठिकाणी जाऊ नकोस. खूप धुरामध्ये श्वासोच्छवास केल्यामुळे फुप्फुसाना समस्या निर्माण होतात.
- दिवसातून एकदा तरी ताठ बसून दहा वेळा दीर्घश्वसन करण्याची सवय कर.
- नाकात काडी, पेन, खडू यासारख्या कोणत्याही वस्तू घालू नकोस.
- तोंडावाटे श्वासोच्छवास करु नको.
- खोकताना, शिंकताना तोंडावर रुमाल धर. तुला सर्दी खोकला असताना तोंडावाटे सुक्ष्म रोगजंतू हवेत मिसळणार नाहीत याची खबरदारी घे. त्यामुळे खोकला अथवा सर्दी इतराना होणार नाही.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

रक्ताभिसरण

हे चित्र पहा त्याचे नाव इथे लिही.

शरीराच्या कोणत्याही भागात जखम झाल्यास त्यातून रक्त येते हे तू पाहिला असशील. रक्ताचा रंग कोणता ते इथे लिही.

शरीराच्या संपूर्ण भागांना रक्ताचा पुरवठा होतो हे तुला माहीत आहे. शरीराच्या सर्व भागांना रक्त पुरवठा करणाऱ्या शरीरातील मुख्य अवयवाला हृदय म्हणतात.

हे तू स्वतः कर :

मूठ तयार होण्यास डाव्या हाताची बोटे मिटव. तुझ्या हृदयाचा आकार तुझ्या डाव्या हाताच्या मुठी एवढा असतो.

फुप्फुसाबद्दल तुला अगोदरच माहिती आहे. हृदय हे दोन फुप्फुसांच्यामध्ये थोडेसे डावीकडे झुकलेले असते. छातीच्या बरगड्यामुळे त्याचे रक्षण होते.

विहिरीतील पाणी पंपच्या साहाय्याने बाहेर काढतांना तू कधी पाहिले आहेस? अशाच रितीने, हृदयसुद्धा रक्त पंप करुन रक्तवाहिन्याद्वारे शरीरातील सर्व भागांना रक्ताचा पुरवठा करते.

हे तू स्वतः कर :

तुझा हात तुझ्या मित्राच्या छातीवर ठेव हृदयाचा लब-डब असा आवाज तुला जाणवेल. जेव्हा हृदय रक्त पंप करते तेव्हा हा आवाज निर्माण होतो.

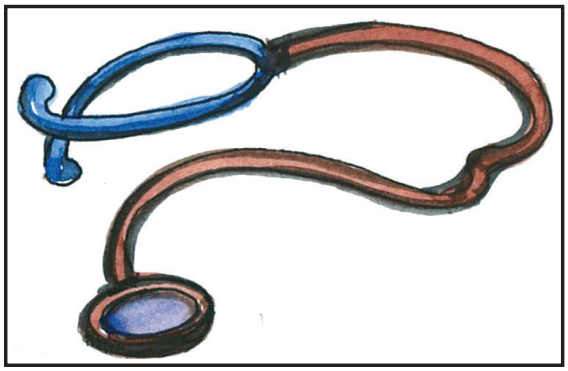
रक्त शरीराच्या सर्व भागात फिरत असते. शरीराच्या सर्व भागातून कार्बनडाय ऑक्साईड आणतांना ते अशुद्ध बनते. हे अशुद्ध रक्त रक्तवाहिन्यामार्फत हृदयात जमा होते.

हृदयातून अशुद्ध रक्त फुप्फुसाकडे जाते, तिथे कार्बनडाय ऑक्साईड सोडून ऑक्सिजन शोषून घेऊन शुद्ध होते. हे शुद्ध रक्त रक्तवाहिन्यातून परत हृदयाकडे येते. ऑक्सिजन असलेले हे शुद्ध रक्त रक्तवाहिन्याद्वारे शरीरातील सर्व अवयवांना पुरविले जाते. यालाच आपण **रक्ताभिसरण**

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

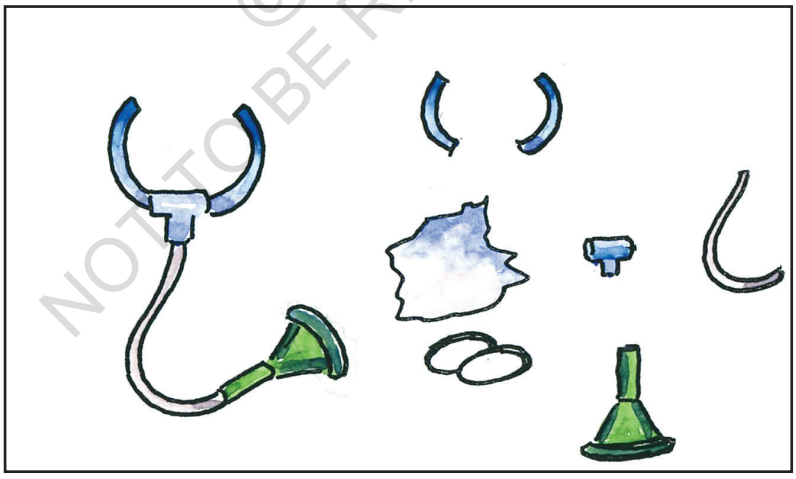
म्हणतो. डॉक्टर हृदयाच्या ठोक्यांचे परिक्षण कसे करतो ? तू पाहिला आहेस?

हृदयाचे ठोके मोजण्याच्या उपकरणाचे चित्र येथे दिलेले आहे. तू त्याचे नाव लिही.

तू हे स्वतः कर :

तीन प्लास्टिकच्या नलिका, एक 'T' आकाराची ट्युब, एक लहानसे नरसाळे, एक पातळ रबर किंवा प्लास्टीकचा तुकडा आणि गोल रबर घे. चित्रात दाखविल्याप्रमाणे ते सर्व जोड. तुझा स्टेथॅस्कोप तयार झाला.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

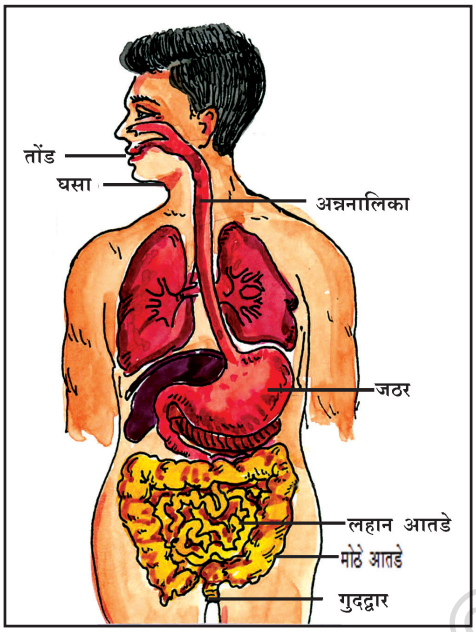
स्टेथॅस्कोपचे नरसाळे तुझ्या मित्राच्या छातीवर ठेव दोन नालिका तुझ्या कानात ठेव आणि मित्राच्या हृदयाचे ठोके मोज.

एका मिनिटात हृदयाचे ठोके किती पडतात ? तुझे तळवे छातीवर ठेव आणि हृदयाचे ठोके मोज.

शरीराच्या योग्य रक्ताभिसरणासाठी नियमित पणे पालेभाज्या आणि फळे खा. दररोज व्यायाम कर.

तू नियमित अन्न खातोस का ? ते कोठे जाते? तू खालेल्या अन्नाचे काय होते ? तुला माहीत आहे का ?

पचन

चित्राचे निरीक्षण कर. खाल्लेले अन्न एक इंद्रियातून दुसऱ्या इंद्रियात सरकत असते. चित्र बघ आणि त्यातील इंद्रियांची नावे लिही.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

आता तुझ्या तोंडाच्या भागांची नावे लिही.

_____

अन्न पदार्थांचे चर्वण करण्यास मदत कोण करते?

_____

जीभेचे कार्य कोणते ?

_____

तोंडातील दात अन्नपदार्थांचे चर्वण करुन बारीक कणात रुपांतर करतात.

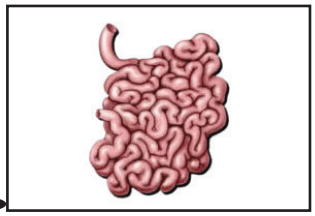
मऊ झालेले अन्न
अन्ननलिकेतून जठरात येते.

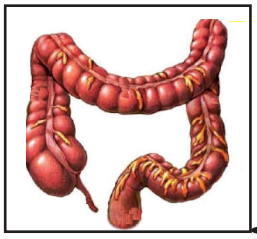

जठरातील अन्नाचे काही वेळात पचन होते.
ते येथे सुमारे तीन ते चार तास राहते.

नंतर अन्न लहान आतडयात येते आणि राहिलेल्या
अन्नाचे पचन होते. पचलेल्या अन्नाचे लहान आतड्यात
रक्त तयार होऊन ते संपूर्ण शरीराला पुरविले जाते.

न पचलले अन्न मोठ्या आतड्यात येते आणि
शरीराबाहेर विष्टेच्या रुपात गुदद्वारावाटे
बाहेर टाकले जाते.

अन्नाचे पचन होऊन त्याचे रक्तात रुपांतर होण्याच्या क्रियेला **'पचन'** असे म्हणतात.

©KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

खेळ खेळा

पचनेंद्रियांच्या नावांच्या चिठ्ठया तयार करुन त्या एका पेटीत ठेव. तुझ्या मित्रांना प्रत्येकाने एक चिठ्ठी उचलण्यास सांग. चिठ्ठीत लिहिलेल्या इंद्रियाचे कार्य त्यांना सांगण्यास सांग. हा खेळ पुन्हा खेळा. आवश्यकता भासल्यास शिक्षकांची मदत घे.

जाणून घे.

आहाराच्या चांगल्या सवयी

- जेवण करण्यापूर्वी आणि जेवण झाल्यानंतर हात स्वच्छ धू.
- बिन्स, मुळा यासारखा तंतूमय आहार खा.
- गरम पौष्टिक आहार खा.
- जेवण झाल्यानंतर तोंड, दात आणि जीभ स्वच्छ कर.
- आहाराचे सावकाश आणि योग्यरितीने चर्वण कर.
- चार तासानंतर एक वेळ जेवण करणे चांगले.

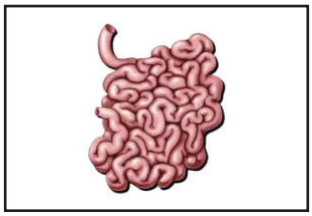
@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

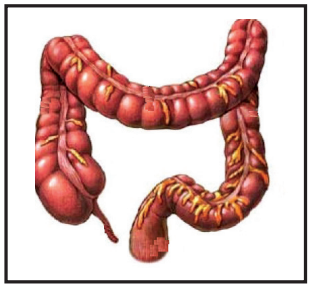
चित्रात दिलेल्या इंद्रियांचे कार्य दिलेल्या जागेत लिही.

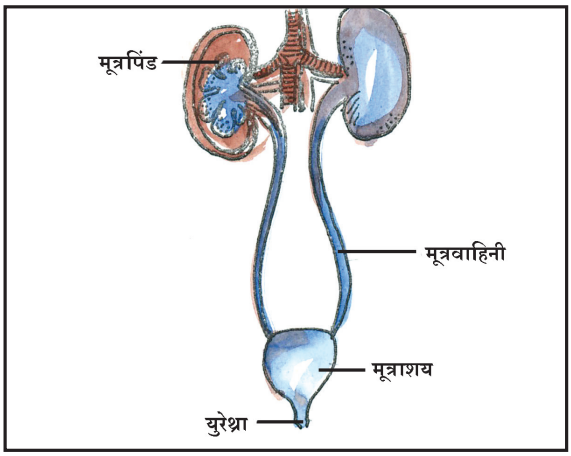

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

उत्सर्जन :

घरकामातील अनेक क्रियांमधून कचरा तयार होत असतो दररोज हा कचरा आम्ही बाहेर टाकतो. याच प्रकारे आपल्या शरीरात पचनासारख्या जैविक क्रियांमधून किती तरी अनावश्यक घटक तयार होत असतात. ते टाकाऊ पदार्थ होत. जर हे टाकाऊ पदार्थ तसेच शरीरात राहिले तर त्यांच्यापासून रोग होऊ शकतात. तुला माहीत आहे की, असे टाकाऊ पदार्थ शरीर त्वचा आणि फुप्फुसाद्वारे बाहेर टाकते हे उत्सर्जक अवयव होत.

शरीर, मुत्रावाटे सुद्धा टाकाऊ पदार्थ बाहेर टाकते. आता आपण या क्रियेला मदत करणाऱ्या उत्सर्जक इंद्रियांची माहिती करुन घेऊ.

चित्राचे निरीक्षण कर. त्यातील भागांची नावे खाली लिही.

1) _____

2) _____

3) _____

4) _____

आपल्या पाठीच्या कण्याच्या खाली मूत्रपिंडाची एक जोडी दोन्ही बाजूला असते. येथे रक्त शुद्ध होते. रक्तातील अशुद्ध घटक येथे वेगळे केले जातात. हे अशुद्ध घटक म्हणजे टाकाऊ पदार्थ मूत्रवाहिनीतून मूत्राशयात येतात. नंतर युरेथ्रामार्फत मूत्ररुपाने शरीराबाहेर टाकले जातात.

खालील प्रश्नांची उत्तरे लिही.

शरीरातील कार्बन डाय ऑक्साईड बाहेर टाकणारे इंद्रिय कोणते ?

_____

शरीरातील अशुद्ध घटक घामाच्या रुपात बाहेर टाकणारे इंद्रिय कोणते ?

_____

शरीरातील अशुद्ध घटक द्रवरुपात बाहेर टाकणारे इंद्रिय कोणते ?

_____

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

जाणून घे.

- नियमितपणे मूत्र बाहेर सोड.
- दररोज अंघोळ करून, स्वच्छ कपडे घाल.
- दररोज चेहरा, हात व पाय वरचेवर धुत रहा. घामाच्या स्वरुपात साठलेला टाकाऊ पदार्थ बाहेर टाकण्यास मदत होईल. त्वचा स्वच्छ होऊन घामाची रंध्रे उघडी राहतील.
- दररोज कमितकमी 2 लिटर शुद्ध पाणी पी. त्यामुळे शरीरातील टाकाऊ पदार्थ घाम व मूत्र रुपात बाहेर टाकण्यास मदत होईल.

आपले शरीर हे एक आश्चर्यकारक यंत्र आहे हे तु शिकला आहेस. यात श्वसन, रक्ताभिसरण, पचन आणि उत्सर्जन सतत चालू असते. आपल्या शरीराचे कार्य योग्य रितीने चालण्यासाठी काही पायऱ्या समजावून घेऊ.

जाणून घे.

- वेळेवर जेवण करणे आणि टाकाऊ पदार्थांचे उत्सर्जन करणे याची सवय लावून घे.
- खेळ खेळत रहा, व्यायाम कर आणि दररोज सकाळी फिरायला जा.
- पौष्टिक आहार सेवन कर. जास्त तळलेले पदार्थ आणि गोड पदार्थ खाऊ नकोस.
- दररोज अंघोळ कर आणि शरीर स्वच्छ ठेव. दररोज स्वच्छ धुतलेले कपडे वापर.

हे तुला माहीत आहे का ?

- आपल्या शरीरात सुमारे 206 हाडे आणि 600 पेक्षा जास्त सांधे आहेत.
- तुझी उंची जरी आता तीन फूट असली तरी, तुझी पचनेंद्रिये 20 फूट लांबाची आहेत. ती गुंडाळलेल्या स्थितीत असतात.
- एका मिनिटामध्ये आपल्या हृदयाचे ठोके 70 पडतात आणि एका दिवसात सुमारे एक लाख पडतात.
- फुप्फुसामध्ये तीन लिटर हवा भरु शकते.
- मानवी शरीरात सुमारे 5.5 लिटर रक्त असते.
- रक्तदान केल्यानंतर पुन्हा रक्त तयार होते. त्यासाठी 4 ते 5 आठवड्यांची गरज असते.

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

पाठ 14

वाहतुकीचे नियम

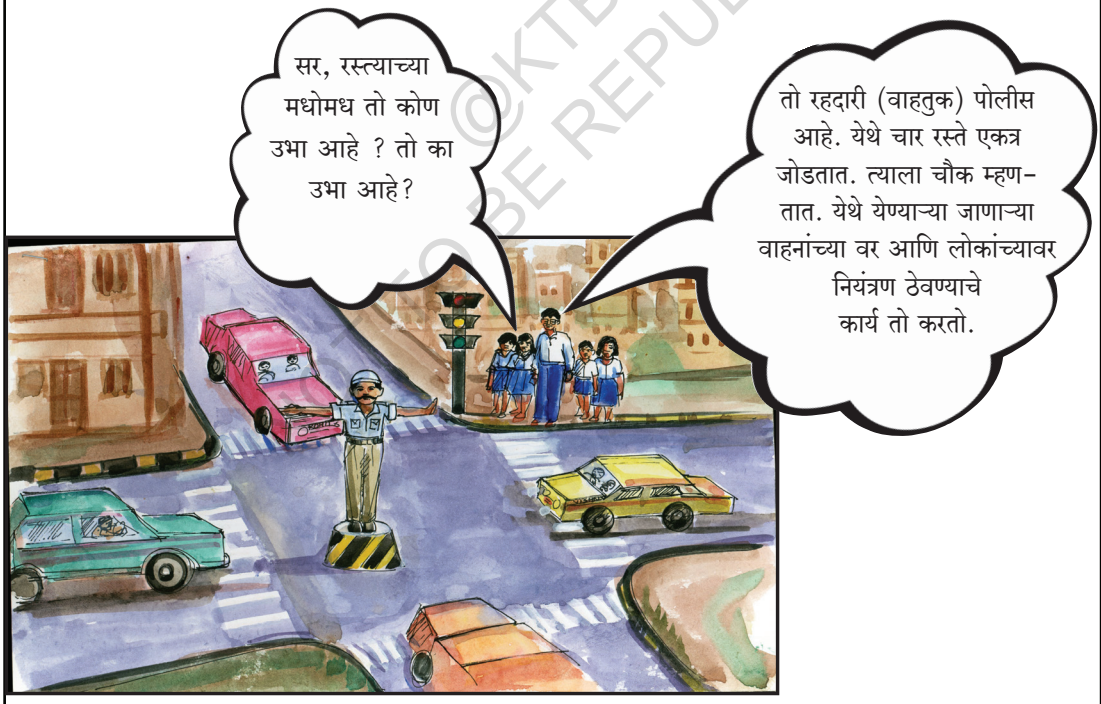
G6M1G2

या पाठाच्या अध्ययनानंतर तू,

- वाहतुकीची चिन्हे, सुरक्षितेसाठी वाहतुकीचे नियम आणि त्याचे पालन समजावून घेशील.

रस्तावरुन चालत जाताना किंवा प्रवास करतांना तू रस्ताच्या बाजूला अनेक चिन्हांचे बोर्ड लावलेले तू पाहिला असशील. ते काय दर्शवितात हे तुला माहीत आहे का? खालील चित्ररुप गोष्ट वाच.

सविता, फातिमा, निरज, मेरी आणि त्यांचे शिक्षक शहरातील रस्ताच्या पदपाथवर उभे आहेत. वाहतूक पोलीस वाहनांच्या येण्याजाण्यावर नियंत्रण ठेवत आहे.

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

त्याच वेळेला दुसरा वाहतुक पोलीस त्यांच्या जवळ आला. शिक्षकांनी त्यांची ओळख करुन दिली.

NOT TO BE REPUBLISHED

एवढ्यात निरजने दिवा पाहिला.

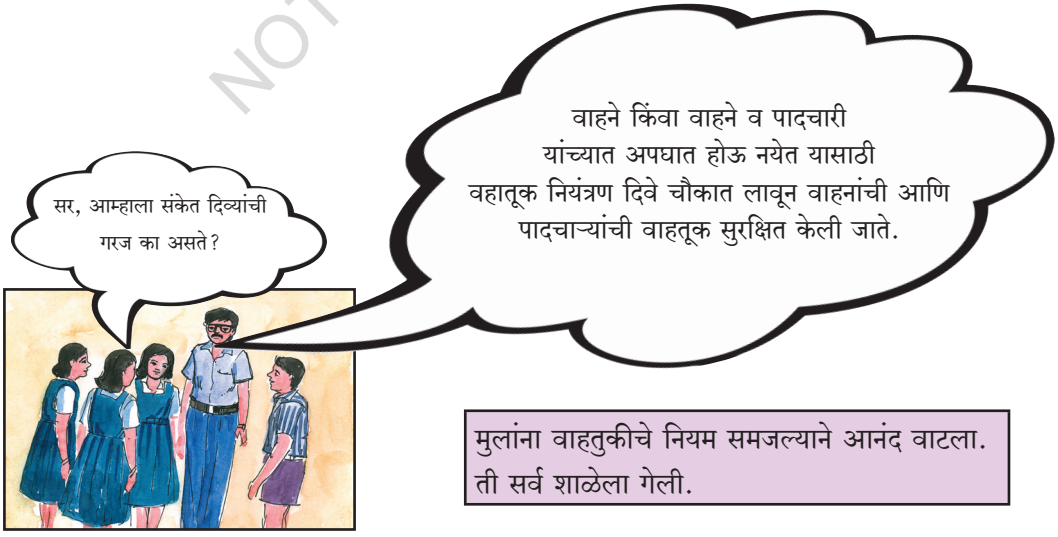

© NOT TO BE RE

तेवढयात लाल दिवा पेटला होता. वाहने पुढे जाण्याची थांबली. शिक्षक व विद्यार्थी रस्ता ओलांडण्यास निघाले.

ते सर्व झेब्रा पट्ट्यावरुन रस्ता ओलांडून गेले.

मुलांना वाहतुकीचे नियम समजल्याने आनंद वाटला. ती सर्व शाळेला गेली.

NOT TO BE REPUBLISHED

तुम्ही चित्र रुपातील माहीती वाचली. हो की नाही ?

सविता, निरज, आणि मेरी हे वाहतुकीच्या नियमा संबंधी थोडे फार शिकले आहेत आणि वाहतूक पोलिसाकडून काही सूचना त्यांना मिळालेल्या आहेत. तुम्ही वाहतुकीचे नियम शिकला आहात.

- पादचाऱ्यांनी कोठून रस्ता ओलांडावा ?

_____

_____

- सिग्नल दिव्यांचे रंग सांगा.

_____

_____

_____

- सिग्नल दिव्यांचा एक उपयोग लिहा.

_____

- तुम्ही शाळेला येत असताना रस्त्यावर सिग्नल दिवे लागतात का ?

_____

- रस्ता ओलांडताना तुम्ही कोणकोणत्या खबरदाऱ्या घ्याव्यात ? का?

_____

_____

_____

_____

काही सांकेतीक खुणा व त्यांचा अर्थ पुढील पानावर दिलेले आहेत. रेषेने त्यांच्या जोड्या जुळवा.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

अ	ब
	पुढे वेग नियंत्रक उंचवटे आहेत. सावकाश जा.
	रेल्वे फाटक उघडे आहे. पहा आणि जा.
	डावीकडे वळण आहे.
	रुग्णालय प्रदेश, सावकाश जा.
	वाहने लावण्याचे ठिकाण.
	सावकाश जा.
	हॉर्न वाजवू नका.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

वाहतूक सुरक्षितपणे होण्यासाठी आम्हास मदत करणाऱ्या नियमांना 'वाहतुकीचे नियम' म्हणतात. आमच्या सुरक्षतेसाठी वाहतूकीचे सिग्नल्स् व सूचना फलक रस्त्याच्या कडेला बाजुने उभे केलेले असतात.

वाहतूक नियमांचे पालन केल्याने होणारे दोन फायदे कोणते ?

1. _____

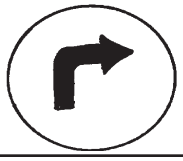
2. _____

पादचाऱ्यांनी पाळावयाचे वाहतूकीचे नियम येथे दिलेले आहेत. जर ते बरोबर असतील तर (✓) अशी खुण करा आणि चूक असतील तर (✗) अशी करा व बरोबर करुन लिहा.

अ.नं.	वाहतुकीचे नियम	बरोबर	चूक	बरोबर उत्तर
1.	झेब्रा पट्टयावरुन रस्ता ओलांडा			
2.	जर सिग्नल दिवा नसेल तर तुम्ही रस्ता ओलांडा, जरी वाहनें तुमच्या उजवीकडे किंवा डावीकडे जात असली तरी.			
3.	रेल्वे येत असतांना तुम्ही रेल्वे फाटक ओलांडा.			
4.	रस्त्यावर अजिबात खेळू नका.			
5.	वाहनामध्ये चढतांना किंवा उतरतांना सावधगिरी बाळगा.			
6.	वाहनात चढतांना रांगेने चढा.			
7.	पादचाऱ्यांनी रस्ताच्या उजव्या बाजूने चालावे.			

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

तुमच्या परिसरात खालील प्रकारचे सिग्नलचे फलक कोठे आढळतात? दिलेल्या जागेत लिहा. खाली एक उदाहरण दिलेले आहे त्याचे निरीक्षण करा.

सिग्नल फलक	लावण्याचे ठिकाण
	माझ्या शाळेजवळ लावलेला आहे.
	
	
	
	
	
	

जाणून घे.

आम्ही वाहतूकीचे नियम पाळले तर आम्ही सुरक्षित राहू. वाहतूकीच्या नियमांचे पालन केल्यास अपघात टळू शकतात.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

घर आणि शाळा येथे होणाऱ्या काही लहान अपघाताबद्दल आपणाला माहिती आहेच. उदाहरणार्थ, विद्युत उपकरणे, गॅस शेगडी, चाकू, ब्लेड आणि कोयता किंवा विळा वापरतांना आपण जर काळजी घेतली नाही तर धोका होऊ शकतो. तुम्हाला माहीत असलेल्या पाच अपघातजन्य प्रसंग लिहा. त्यावेळी कोणती सावधगिरी बाळगावी ते सुद्धा लिहा.

अ.नं.	अपघातजन्य प्रसंग	सावधगिरी
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

हे तुला माहीत आहे का ?

- वाहतूकीची गर्दी, इंधन वाचवणे व हवेचे प्रदूषण टाळणे यासाठी बेंगळूरमध्ये 'बस दिन' साजरा करण्यात आला. त्या दिवशी स्वतःची वाहने असणाऱ्या लोकांनी सुद्धा बसमधून प्रवास केला.
- प्रत्येक वर्षी जानेवारी महिन्यात वाहतूक खाते 'रस्ता सुरक्षा आठवडा' साजरा करते.
- शहरामध्ये शाळेच्या विद्यार्थ्यांना वाहतूक नियमा संबंधी वाहतूक खाते प्रशिक्षण देते.
- रस्त्यावर अपघात झाल्यास गंभीर जखमी झालेल्यांना हॉस्पिटलमध्ये तत्काळ उपचारासाठी नेण्यास राज्य सरकारने 108 नंबरची अँम्बुलन्स वाहने उपलब्ध केली आहेत.

पाठ 15

पारंपारिक वाहतूक आणि संपर्क

J5S8M1

या पाठाच्या अध्ययनानंतर तू,

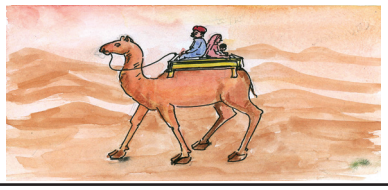
- वाहतूकीसाठी केला जाणारा प्राण्यांचा उपयोग ओळखशील.
- प्राण्यांशी सद्‌भावनेने वागशील.
- वहातुकीमध्ये होत असणारे बदल ओळखशील.

खालील चित्रांचे निरीक्षण कर आणि तुला त्यामध्ये विशेष काय आढळते ते लिही.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

- तुझ्या परिसरातील लोक वाहतुकीसाठी प्राण्यांचा उपयोग करतात का ?

  _____

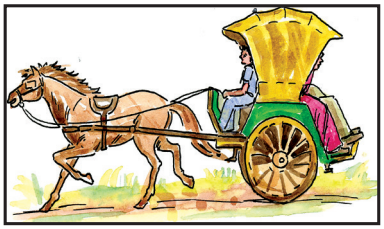
- कोणकोणत्या प्राण्यांचा उपयोग करतात ?

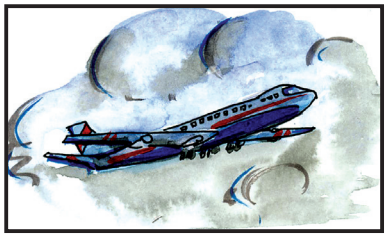
  _____

- या प्राण्यांचा उपयोग कोणत्या प्रकारच्या वाहतुकीसाठी करतात ?

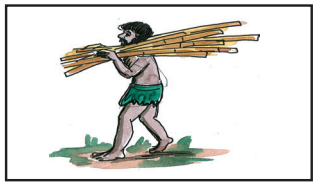
  _____

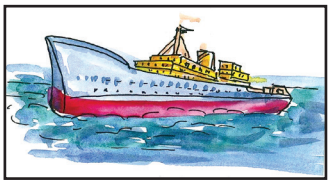
खाली दिलेली चित्रे बघ. वाहतुकीमध्ये झालेले बदल ओळख आणि क्रम दर्शविण्यास क्रमाने संख्या लिही.

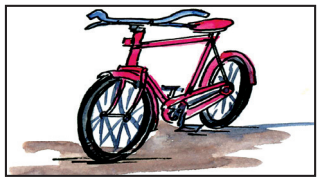

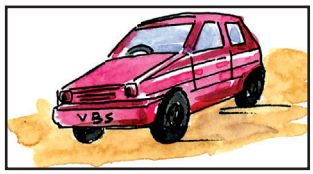
@IITBS NOT TO BE REPUBLISHED

पूर्वीच्या काळी वाहतुकीसाठी कोणते प्राणी उपयोगिले जात असत याची माहिती करुन घे आणि त्यांची नावे दिलेल्या चौकानात लिही.

वाहतुकीसाठी आता कोणत्या प्राण्यांचा उपयोग करतात त्यांची नावे लिही.

पूर्वी व आता वाहतुकीसाठी केला जाणारा प्राण्यांचा उपयोग यातील फरक वडिलधाऱ्यांच्या मदतीने माहिती करुन घे व लिही.

_____

_____

_____

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

वाहतुकीसाठी उपयोगिल्या जाणाऱ्या प्राण्यांची लोक काळजी कशी घेतात? दिलेल्या जागेत लिही.

_____

_____

_____

_____

वाहतुकीसाठी उपयोगिल्या जाणाऱ्या प्राण्यांची काळजी कशी घेतली पाहिजे? वडिलधाऱ्यांच्या सहाय्याने माहिती करुन घे व दिलेल्या जागेत लिही.

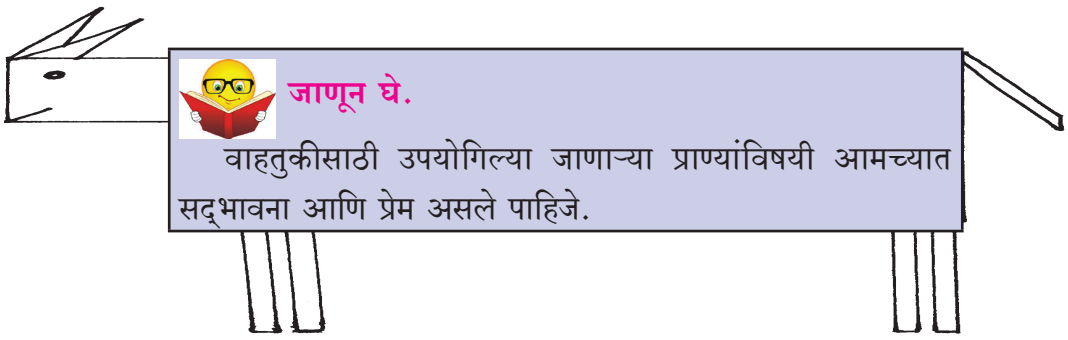
_____

_____

_____

_____

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

जाणून घे.

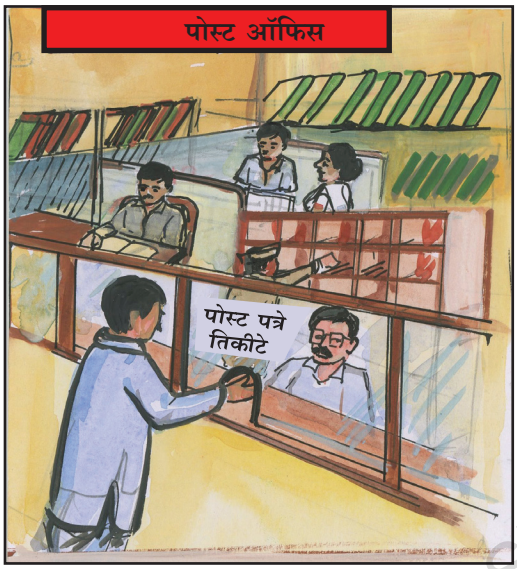
वाहतुकीसाठी उपयोगिल्या जाणाऱ्या प्राण्यांविषयी आमच्यात सद्‌भावना आणि प्रेम असले पाहिजे.

वाहतुकीसाठी उपयोगिल्या जाणाऱ्या प्राण्यांची चित्रे जमा कर आणि चिकटव किंवा त्यांची चित्रे काढ.

खालील चित्रांचे काळजीपूर्वक निरीक्षण कर. एक उदाहरण दिलेले आहे. त्यात दिलेली माहिती वाच आणि योग्य जोड्या जुळव.

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

तुझ्या जवळच्या पोस्ट ऑफिसला भेट दे. किंवा पोस्टमनला भेट आणि खालील बाबतीत माहिती जमा करुन लिही.

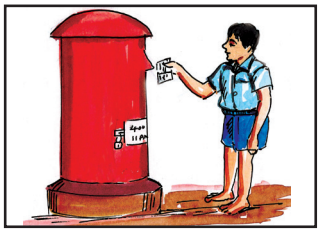
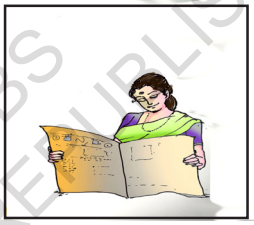
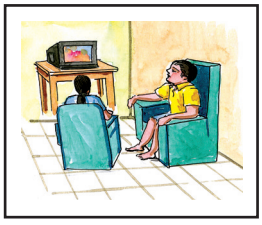
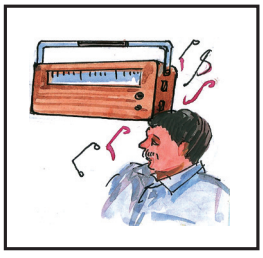
तिकिट	
पोस्ट पाकिट	
पार्सल	
स्पीड पोस्ट	

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

तुझ्या मित्राला / मैत्रिणिला गावच्या यात्रेला येण्यास आमंत्रण देणारे पत्र पोस्ट कार्डवर लिही. त्याचा / तिचा पत्ता पत्रावर लिहुन पत्र पोस्ट पेटीत टाक.

	प्रति, _____ _____ _____

खालील चित्रांचे काळजीपूर्वक निरीक्षण कर. तु आणि तुझ्या कुटुंबातील सदस्याकडून उपयोगिल्या जाणाऱ्या संपर्क साधना समोर (✓) अशी खुण कर.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

पूर्वीच्या काळी उपयोगिल्या गेलेल्या आणि आता संपर्कासाठी वापरल्या जाणाऱ्या साधनांची माहिती जमा करून लिही.

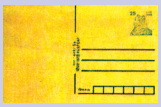
पूर्वीची संपर्क साधने	आताची संपर्क साधने

यामध्ये काही फरक आहे का ? निरीक्षण कर.

जाणून घे.

खालील चित्रे बघ आणि त्यांची माहिती वाच.

	या संपर्क साधनावर लिहुन ते पोस्ट ऑफिसच्या मदतीने पाठविले जाते.
	याच्या सहाय्याने दूरच्या व्यक्तिशी प्रत्यक्ष बोलता येते.
	हे संपर्क साधन देशाच्या व जगाच्या वेगवेगळ्या प्रदेशातील बातम्या प्रसिद्ध करते.
	या आकर्षक संपर्क साधनावाटे प्रादेशीक, राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय कार्यक्रम तसेच सांस्कृतिक कार्यक्रम प्रसारित होतात.
	या संपर्क साधनाद्वारे प्रादेशीक, राष्ट्रीय आणि आंतरराष्ट्रीय बातम्या ऐकू शकतो.
	या आश्चर्यकारक संपर्क साधनावाटे जगातील कोणतीही माहिती कमी वेळेत मिळवू शकतो आणि कोठेही पाठवू शकतो.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

विविध संपर्क साधनांची चित्रे जमा कर. ती चित्रे खाली दिलेल्या तक्त्यात चिकटव आणि त्यांची नावे व थोडी माहिती चित्राच्या समोर लिही.

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

जाणून घे :

कोणी काय शोधले ?

- राईट बंधू – विमान
- ग्रॅहम बेल – टेलिफोन
- चार्ल्स् बॅबेज – संगणक
- जॉन बेअर्ड – दूरदर्शन
- मार्कोनी – रेडिओ

तुला हे माहीत आहे का ?

- रेल्वे वाहतुक ही भारतातील सर्वात मोठी वाहतूक व्यवस्था आहे.
- भारतात पहिली रेल्वेगाडी 1853 मध्ये मुंबई ते ठाणे दरम्यान धावली.
- वाळवंटातून प्रवास करण्यास उंटाची शरीर रचना योग्य असते त्याचा उपयोग वाळवंटी प्रदेशात वाहतुकीसाठी केला जातो. म्हणून उंटाला 'वाळवंटातील जहाज' असे म्हणतात.
- पाणबुडी खोल समुद्रातून प्रवास करते.
- पृथ्वीच्या कक्षेपलिकडील पदार्थांचा अभ्यास करण्यात अवकाश यानाचा उपयोग करतात.
- दररोज प्रसिद्ध होणारे वृत्तपत्र – दैनिक, आठवड्यातून एक वेळ प्रसिद्ध होणारे वृतपत्र – साप्ताहिक, पंधरा दिवसातून प्रसिद्ध होणारी पुस्तिका – पाक्षिक, महिन्यातून एक वेळ प्रसिद्ध होणारी पुस्तिका – मासिक
- वाहतुकीसाठी उपयोग केलेला पहिला प्राणी – कुत्रा
- जगामध्ये काही अति जलद धावणाऱ्या रेल्वेचा वेग ताशी 350 km. पेक्षा जास्त आहे. अशा रेल्वे बेंगळूर ते हुबळी पर्यंतचे अंतर फक्त एका तासात पार करु शकतात.

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

पाठ 16

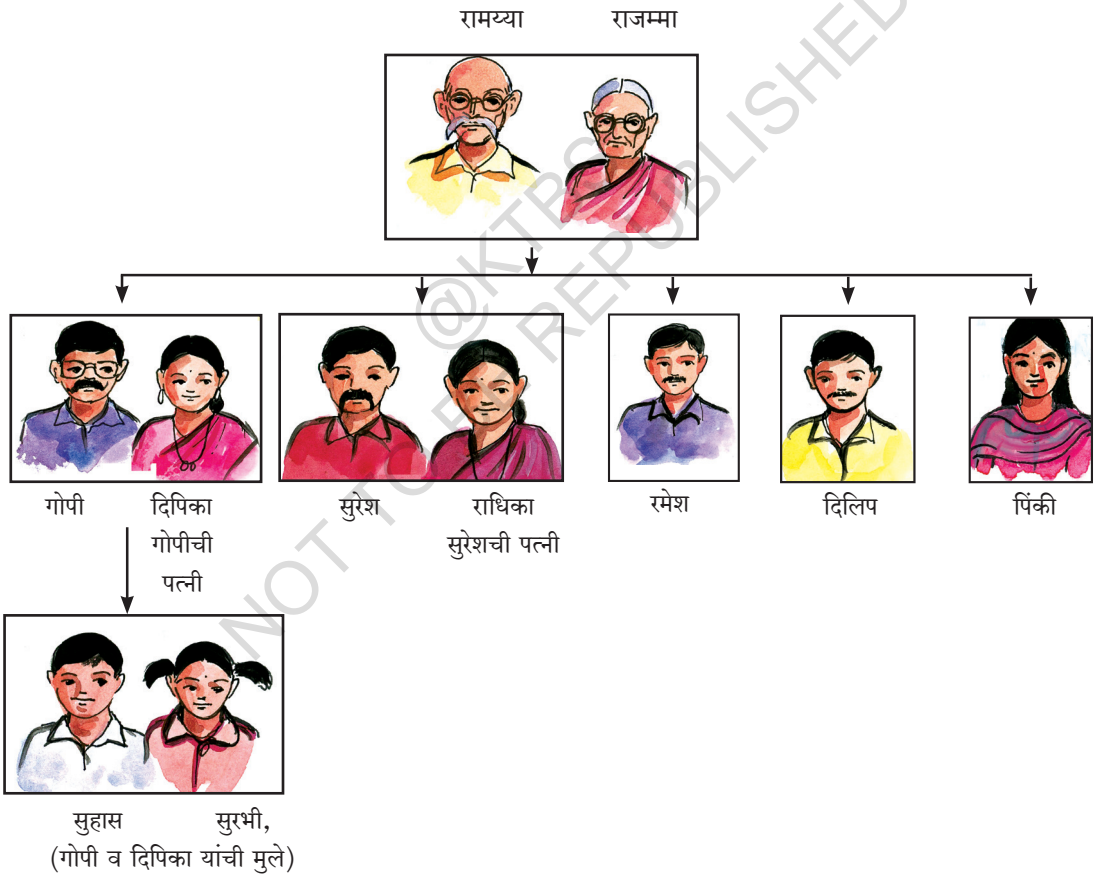
बदलणारी कुटुंबे

X5T2Y9

या पाठाच्या अध्ययनानंतर तू,

- कुटुंब पद्धतीतील झालेले बदल ओळखशील.
- एका साध्या कुटुंब वृक्षातील बदलांची नोंद करशील.

गेल्या वर्षी काढलेले रामय्या आणि राजम्माच्या कुटुंबाचे हे चित्र आहे.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

ह्या कुटुंबात एकूण किती सदस्य आहेत?

_____

रामय्याला किती मुले आहेत ? ती कोणकोणती ?

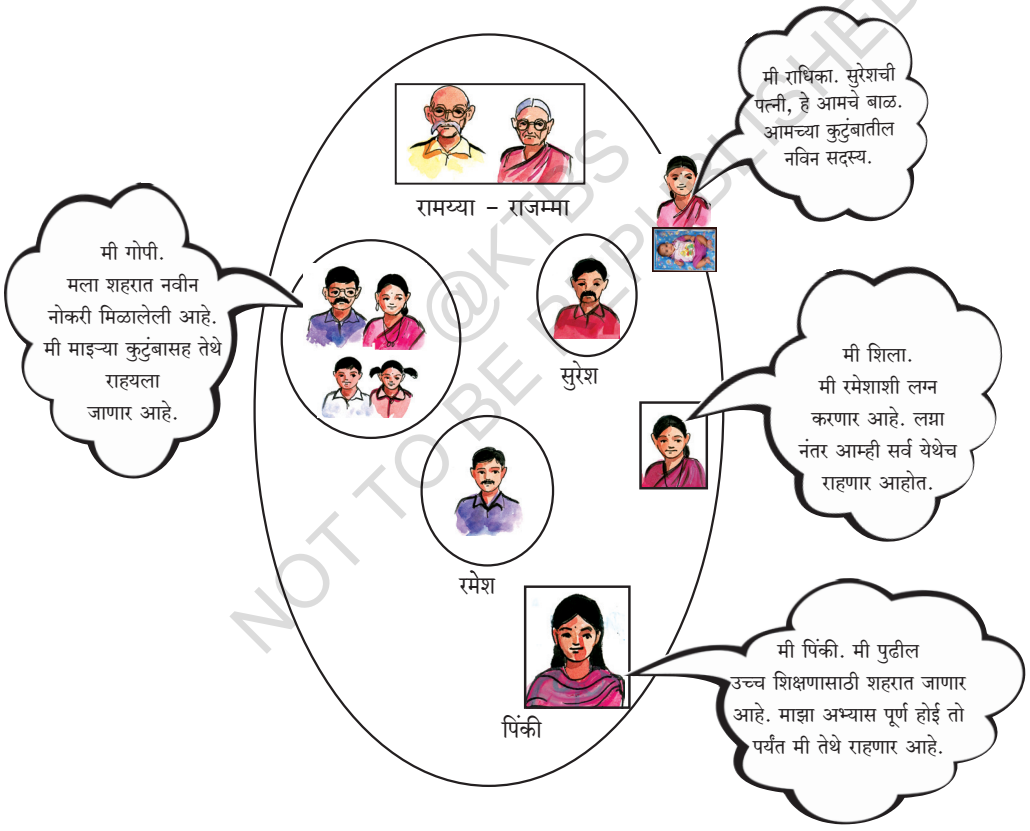
_____

_____

गोपीला किती मुले आहेत ? ती कोणकोणती ?

_____

_____

रामय्याच्या कुटुंबात यावर्षी कोणकोणते बदल झाले आहेत ते ओळख.

गोपीला आपले कुटुंब दुसऱ्या ठिकाणी स्थलांतर करावे असे का वाटत होते?

_____

_____

पिंकी दुसऱ्या शहरात का जाणार आहे ?

_____

शिला या कुटुंबात का येणार ?

_____

सुरेशच्या घरातील नवीन सदस्य कोण ?

_____

रामय्याचा कुटुंब वृक्ष काढ. कुटुंबातून बाहेर गेलेल्या व्यक्तिच्या नावाला गोल कर आणि कुटुंबात आलेल्या व्यक्तिच्या नावाला चौकोन कर. रामय्याच्या कुटुंबात झालेले बदल ओळख.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

यावर्षी रामय्याच्या कुटुंबात किती सदस्य आहेत ? का ?

_____

_____

जाणून घे.

कुटुंबातील काही सदस्य काही कारणाने दुसरीकडे राहण्यास जातात आणि काही सदस्य त्या कुटुंबात रहायला येतात.

तुझ्या कुटुंबाचा कुटुंब वृक्ष काढ.

तुझ्या कुटुंबात नवीन कोणी रहायला आले असेल तर त्याच्या नावाला 'Δ' अशी खुण ठेव, त्याची माहिती लिही.

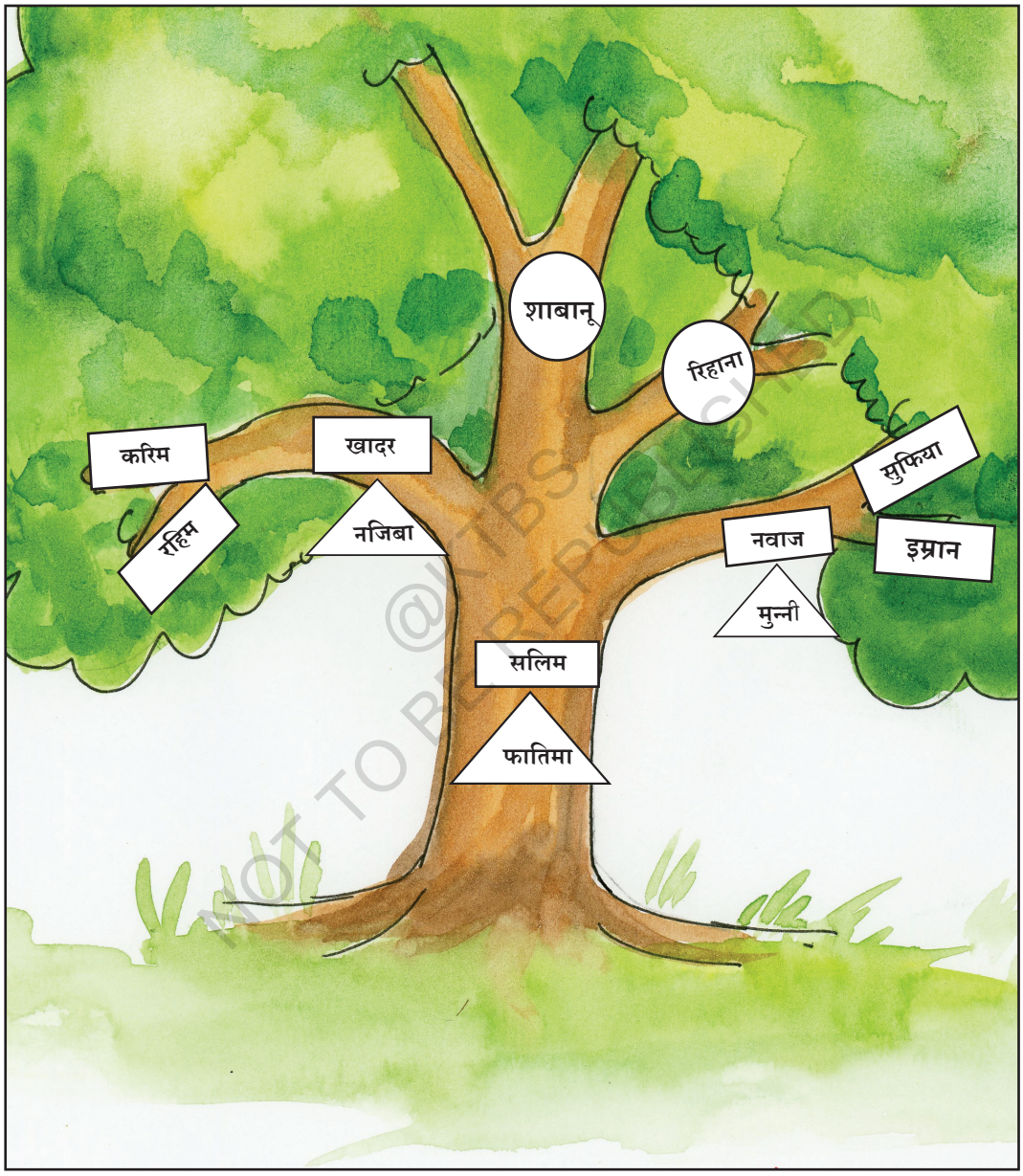
नाव	नाते	कोठून आला	येण्याचे कारण

जर तुझ्या कुटुंबातील कोणीतरी दुसऱ्या ठिकाणी रहायला गेले असेल तर त्याच्या नावाला 'O' कर. त्याची माहिती लिही.

नाव	नाते	आताच्या ठिकाणाचे नाव	जाण्याचे कारण

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

येथे दोन कुटुंबांचे कुटुंब वृक्ष दिलेले आहेत. 'O' ही खुण कुटुंबातून बाहेर गेलेले व 'Δ'ही खुण कुटुंबात आलेले दर्शवितात.

सलिम आणि फातिमा यांना किती मुले आहेत ?

_____

सलिमच्या कुटुंबात आता किती सदस्य आहेत ?

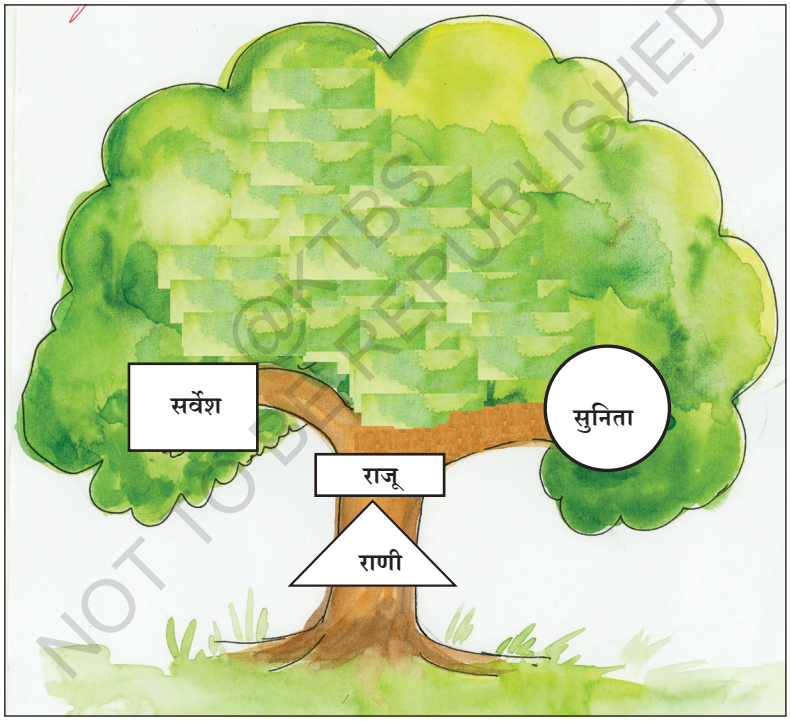
_____

सलिमच्या कुटुंबातील बाहेर गेलेले सदस्य किती ?

_____

सलिमच्या कुटुंबातील नवीन आलेले सदस्य किती ?

_____

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

राजूच्या कुटुंबात किती सदस्य आहेत ?

_____

राजूच्या कुटुंबात किती नवीन सदस्य जोडले गेले आहेत ?

_____

राजूच्या कुटुंबातून किती सदस्य बाहेर गेले आहेत ?

_____

राजू आणि सलीम यांच्या कुटुंबांची तुलना कर. कोणते कुटुंब मोठे आहे ? का.

_____

_____

तुमच्या घरातील वडिलधाऱ्यांच्या मदतीने तुमच्या कुटुंबाचा मागील 4 वर्षाचा व आता असलेल्यांचा कुटुंब वृक्ष काढ.

मागील 4 वर्षाचा कुटुंब वृक्ष	सध्याचा कुटुंब वृक्ष

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

तू तयार केलेल्या कुटुंब वृक्षांची तुलना कर.

त्यातील मोठे कुटुंब कोणते ?

_____

गेल्या चार वर्षामध्ये तुझ्या कुटुंबात काही बदल झाले आहेत का ? जर होय, तर कारणे लिही.

_____

_____

_____

_____

तुझ्या शेजारच्या कुटुंबांचे निरीक्षण कर. त्यातील एका मोठ्या कुटुंबाचा व एका लहान कुटुंबाचा कुटुंबवृक्ष काढ.

मोठे कुटुंब	लहान कुटुंब

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

कुटुंबातील सदस्य दुसऱ्या ठिकाणी स्थलांतर का करतात याची कारणे तुमच्या घरातील वडिलधाऱ्या व्यक्तिंच्याकडून माहिती करुन घे. कारणांची यादी करुन येथे लिही.

_____

_____

_____

_____

_____

हे तुला माहीत आहे का?

- धारवाडहून 25 km अंतरावर असलेल्या लोकुरु गावातील एका कुटुंबात 7 पिढ्यापासूनचे लोक अजूनही एकत्र राहतात. आता या मोठ्या कुटुंबात 180 जण आहेत.
- बेंगळूर येथे राहणाऱ्या एम.एम. उद्योग नावाने ओळखल्या जाणाऱ्या कृष्णमुर्ती यांच्या कुटुंबात एकूण 40 लोक एकत्र राहतात.
- गैरसमज, एकमेकातील असहकार, कामांची असमान वाटणी, नवीन गरजा इत्यादी कारणामुळे मोठी कुटुंबे लहान कुटुंबात बदलत आहेत.
- कुटुंब वृक्ष किंवा 3 पिढ्यांची माहिती ही काही घटना व आर्थिक व्यवहार यासाठी उपयोगी असते.

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

◆ ◆ ◆ ◆

पाठ 17

घर–ही पहिली शाळा

M3D5I4

या पाठाच्या अध्यायनानंतर तू,

- कुटुंब हा एक लहानसा घटक ज्याच्यात स्वतःचा धर्म, मुल्ये आणि सांस्कृतिक वारसा असतो हे जाणून घेशील.
- कुटुंबातील मुल्यातील बदलामुळे समाजात सुद्धा बदल घडतात याचे निरीक्षण करशील.

पवित्रा

माझे वडील दररोज सकाळी देवाची पुजा करतात. रात्री आम्ही एकत्र जेवण करतो. माझे वडील नेहमी माझ्यासाठी आणि माझ्या भावासाठी पुस्तके व पेनं आणतात. ते आम्हाला सांगतात की सर्वांचा आदर करावा आणि दुर्बल व्यक्तींना मदत करावी. ते मुलांना मिठाई वाटतात. दरवर्षी आम्ही आमच्या गावच्या जत्रेला जातो.

रजिया

शुक्रवार हा आमचा सुट्टीचा दिवस. त्या दिवशी मी आणि माझी आई आमच्या घरी नमाज पढतो माझे वडील व भाऊ मशीदमध्ये जाऊन नमाज पडतात. रमजान सणाच्यावेळी आम्ही गरिबांना मदत करतो. माझी आजी सांगते की सगळ्यांशी चांगले वागा आणि सर्वांशी आदराची समभावना ठेवा. माझी आई जेव्हा रिकामी असते तेव्हा ती मला अरेबीक भाषा शिकविते.

जॉन

रविवार हा आमचा सुट्टीचा दिवस. त्या दिवशी आमच्या कुटुंबातील सर्वजण चर्चमध्ये जातात आणि प्रार्थना करतात. आईवडिलांना त्या दिवशी सुट्टी असते. आम्ही रात्री एकत्र जेवण करतो. माझी आई जेव्हा रिकामी असते तेव्हा ती घराची सजावट करते, बायबल वाचते आणि आम्हाला गोष्टी सांगते. माझे वडील सांगतात की आम्ही एकमेकांशी भांडण करायचे नाही, तर सर्वांबरोबर मित्रासारखे वागावे.

© MSCERT NOT TO BE REPUBLISHED

जाणून घे.

वेगवेगळ्या धर्माच्या लोकांचे वेगवेगळे स्वतःचे धार्मिक सण असतात परंतु प्रत्येक धर्म या गोष्टीवर जास्त महत्व देतो की चांगले वर्तन मोठयांचा आदर, गरिबांना मदत, प्रेम आपुलकी आणि सर्वांशी मैत्रीची भावना असावी.

तू पवित्रा, रजिया आणि जॉन यांच्या कुटुंबाबद्दल शिकला आहेस. आता तुमच्या कुटुंबाबद्दल माहिती लिही.

दररोज तुम्ही तुमच्या घरी काय काय करता?

_____

_____

_____

घरकामामध्ये तुमच्या कुटुंबातील व्यक्ती एकमेकाला कशी मदत करतात ?

_____

_____

_____

मित्रांशी आणि मोठया व्यक्तीशी कसे वागावे हे वडिलधारी माणसे कसे सांगतात?

_____

_____

_____

तुमच्या घरामध्ये साजरे केले जाणारे सण याबद्दल माहिती लिही.

_____

_____

_____

_____

_____

_____

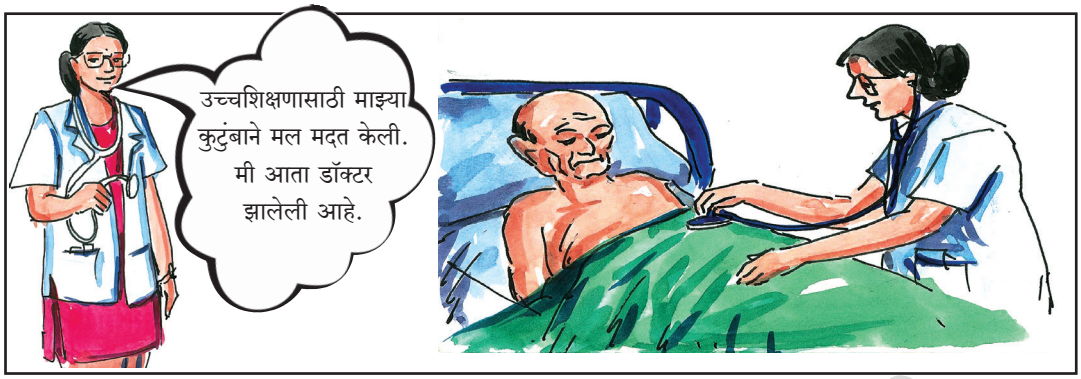

जाणून घे.

कुटुंब म्हणजे एक लहानसा घटक याच्यात स्वत:चा धर्म, मुल्ये व सांस्कृतिक वारसा असतो.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

खाली दिलेल्या चित्रांचे आणि संभाषणांचे अवलोकन कर व खालील प्रश्नांची उत्तरे दे.

कुटुंबाने मुलांना दिलेल्या उच्च शिक्षणामुळे समाजाला त्याचा कसा उपयोग होतो?

_____

_____

_____

समाजाला उपयुक्त असणारा वृद्धाश्रम चालविण्यास कोणत्या गोष्टी प्रेरणा देतात?

_____

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

आईच्या गुणांचे अनुकरण केल्याने समाज आणि पर्यावरणाला कशी मदत होते?

_____

_____

_____

जाणून घे.

कुटुंबातील मुल्यामध्ये जसे बदल होत जातात, तसे समाजात सुद्धा बदल होतात.

उदाहरणार्थ,

- स्त्रिया सर्व क्षेत्रात काम करीत आहेत.
- बालविवाह पद्धत कमी झाली आहे.
- शिक्षण हा सर्व मुलांचा मूलभूत हक्क बनला आहे.

शाळेच्या वाचनालयात जा आणि महात्मा गांधीजींच्या जीवनावर आधारित असलेली पुस्तके वाच. तुझ्या घरातील वडिलधाऱ्यांकडून किंवा शिक्षकांच्याकडून गांधीजी बद्दल माहिती समजून घे आणि खालील प्रश्नांची उत्तरे दे.

गांधीजीनी आपल्या कुटुंबाकडून कोणत्या गुणधर्मांची आणि मूल्यांची शिकवण घेतली?

_____

_____

_____

_____

समाजाच्या पुनर्निर्मितीसाठी ही मूल्ये कशी मदत करतात?

_____

_____

_____

_____

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

मोठेपणी तुला काय व्हावेसे वाटते? आणि का ?

_____

_____

_____

_____

समाजाला त्याची कशी मदत होईल ?

_____

_____

_____

_____

खाली दिलेली गोष्ट काळजीपूर्वक वाच आणि कारणे लिही.

जाणून घे.

दोन मुलांची गोष्ट

चंद्रण्णा त्याच्या गावाकडून दुसरीकडे जात असतांना रस्ता चुकला. तो अतिशय थकला होता. त्याला विश्रांतीची गरज होती. जवळच त्याला एक घर दिसले. तो तेथे गेला. तेथे दरवाज्यात एक मुलगा उभा होता. चंद्रण्णाला पाहुन तो ओरडला ''पकडा त्यांना, त्याने किंमती वस्तूची चोरी केलेली आहे''. चंद्रण्णा घाबरला आणि तेथून पळत सुटला शेवटी गल्लीच्या टोकाजवळील दुसऱ्या घराजवळ आला. त्या घरच्या दरवाज्याजवळ एक मुलगा होता. त्याने चंद्रण्णाकडे पाहिले आणि म्हणाला ''कृपया आत या. मी तुम्हाला एक पेला पाणी देऊ का?'' चंद्रण्णा मुलाने दिलेले पाणी प्याला. दोन मुलांच्या अशा वेगवेगळया वागणूकीबद्दल विचार करत तो घराकडे निघाला.

''पकडा त्याला त्याने किंमती वस्तूची चोरी केली आहे''. असे पहिला मुलगा का म्हणाला? कल्पना करून लिही.

_____

_____

_____

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

दोन मुलापैकी कोणता मुलगा चंद्रण्णाला आवडेल? आणि का ?

_____

_____

_____

या दोन मुलांच्या वागणूकीत फरक का आहे ?

_____

_____

_____

हे तुला माहीत आहे का ?

- जैन लोक कट्टर अहिंसावादी असतात. त्यांच्या आहार घेण्याच्या सवयीवरुन हे आपण पाहु शकतो. ते फक्त शाकाहारी आहार सेवन करतात. ते वनस्पती आहारातील मुळे सुद्धा खात नाहीत. कारण मुळे बाजूला काढली की वनस्पती मरते.
- कोडगू गावचे मेजर जनरल करियप्पा हे स्वतंत्र्य भारताच्या सैन्य दलाचे पहिले मुख्याधिकारी होते. दोन भारतीयांपैकी ह्या उच्च स्थानांवर पोहचलेली ही पहिली व्यक्ती होय. त्यांनी बालपणीच आपले वडील आणि कुटुंबाकडून शिस्त, धैर्य आणि आत्मसमर्पण इत्यादी मुल्ये शिकली होती.
- प्रसिद्ध कवी डी.व्ही. गुंडाप्पा यांचे सुपुत्र बी.जी.एल् स्वामी हे प्रसिद्ध वनस्पती शास्त्रज्ञ होते. त्यांच्या ''हसीरु होन्नु'' या प्रसिद्ध पुस्तकामध्ये त्यांच्या वडिलांच्या साहित्याचे कौशल्य दिसून येते. वनस्पती शास्त्राचा अभ्यास करणाऱ्या विद्यार्थ्यांना हे एक महत्वाचे संदर्भ पुस्तक आहे.

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

पाठ 18

व्यक्तिंची वैशिष्ट्ये

I9F4B5

या पाठाच्या अध्यायनानंतर तू,

- कुटुंबातील सदस्यांची आणि मित्रांची चांगली लक्षणे व कौशल्य ओळखशील.
- प्रत्येक जण एक अद्वितीय आहे हे ओळखशील.
- मुलांच्या विशिष्ट गरजा बाबत संपर्क साधण्याच्या पद्धती शिकशील आणि त्याच्या बदल भावनात्मक प्रत्युत्तर देशील.

पुढील आठवड्यात लताच्या शाळेत **प्रतिभा कारंजी** स्पर्धा घेण्यात येणार आहेत. त्या दिवशी शिक्षकांनी अनेक स्पर्धा आयोजित करण्याचा निर्णय घेतला आहे. स्पर्धाची यादी सूचना फलकावर लावण्यात आली आहे. शाळा सुटल्यानंतर लता आणि तिच्या मित्र-मैत्रिणिनि स्पर्धांमध्ये भाग घेण्या संबंधी चर्चा सुरु केली.

लता : राजू, तू चांगली चित्रे काढतोस, तुझे नाव तू चित्रकला स्पर्धेसाठी नोंदव.

राजू : लता, तुझा आवाज चांगला आहे. तू गाण्याच्या स्पर्धेत का भाग घेत नाहीस?

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

महमद : रिता, तु चिखलापासून वस्तू बनव. तू त्या स्पर्धेतील एक उत्कृष्ट स्पर्धक आहेस.

रिता : महमद उत्कृष्ट अभिनय करतो. लता, तो नाट्य स्पर्धेत का भाग घेत नाही?

त्यांनी आपापसात चर्चा केली आणि स्पर्धेमध्ये भाग घेण्याचे ठरविले.

खालील प्रश्नांची उत्तरे दे.

लता आणि राजू यांनी कोणत्या स्पर्धेत भाग घेण्याचे ठरविले ?

_____

_____

रिताने महमदबाबत स्पर्धेसंबंधी काय सुचविले ?

_____

_____

महमदने चिखलाचे नमुने करण्याबाबत रिताला कोणता सल्ला दिला?

_____

_____

तुमच्या शाळेच्या प्रतिभा कारंजीच्या कोणत्या स्पर्धेत तू भाग घेऊ इच्छितोस ? का?

_____

_____

_____

तुझ्याकडे कोणते विशेष कौशल्य आहे का ? येथे खाली लिही.

_____ _____

_____ _____

_____ _____

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

तू निरीक्षण केलेले तुझ्या मित्रांच्यातील विशेष कौशल्यांची यादी कर.

उदाहरणार्थ :

मित्राचे नाव	विशेष कौशल्य
रामू	अभिनय

तुझ्या कुटुंबातील सदस्यांची यादी कर आणि त्यांच्यातील तुला आवडणारी चांगली लक्षणे यांची यादी कर.

सदस्यांचे नांव	चांगले लक्षण

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

आपल्या क्षेत्रात प्रसिद्ध असणाऱ्या अनेक व्यक्ती कर्नाटक राज्यात होऊन गेल्या. चांगली संधी आणि धैर्य यामुळे त्यांनी बालपणापासून अनेक गोष्टी आत्मसात केल्या होत्या. चार प्रभावी व्यक्तींची थोड़क्यात माहिती येथे दिलेली आहे.

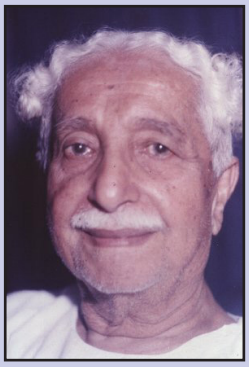
जाणून घे.

डॉ. राजकुमार

डॉ. राजकुमार हे त्यांच्या उत्कृष्ट अभिनय आणि गाण्याच्या कौशल्यासाठी कन्नड चित्रपट सृष्टीत अतिशय प्रसिद्ध होते. चित्रपट सृष्टीतील मानाचा दादासाहेब फाळके पुरस्कार मिळविणारे ते पहिले कन्नड अभिनेते होत. त्यांनी 200 हून जास्त चित्रपटाम ध्ये काम केले आहे. अभिनयाची कला त्यांना त्यांच्या वडिलांच्याकडून मिळाली होती. त्यांनी आपल्या वयाच्या 8 व्या वर्षापासून बालकलाकार म्हणून अभिनय करण्यास सुरुवात केली होती.

कुप्पाली वेंकटप्पा पुट्टाप्पा (कुवेंपु)

कुपळी येथे जन्मलेले कुवेंपु हे राष्ट्रीय कवि म्हणून प्रसिद्ध आहेत. त्यांनी 'जय भारत जननिय तनुजाते' हे नाडगीत लिहिले आहे. जे आपण दररोज शाळेत म्हणतो. ज्ञानपिठ पुरस्कार मिळविणारे ते पहिले कवि होत, त्यांनी मुलांच्यासाठी 'किंदर जोगी', 'नन्न गोपाला', 'आमलन कथे' इ. साहित्य निर्मिले आहे. ते लहानपणापासूनच कथा, कविता आणि पुस्तके लिहिण्यात प्रसिद्ध होते.

कित्तूर राणी चन्नम्मा

चन्नम्मा यांचा जन्म बेळगावी जिल्ह्यातील काकती येथे झाला. ती एक धाडशी मुलगी होती. बालपणीच तिने घोड्यावर बसणे, तलवार चालविणे व भाला फेकणे या युद्ध कला शिकल्या होत्या. युद्ध करण्याचे कौशल्य तिने आत्मसात केले होते. कित्तूरचे राजे मल्लसर्ज देसाई यांच्याशी तिचा विवाह झाला आणि ती कित्तूरची राणी बनली. मल्लसर्जांच्या मृत्यूनंतर तिने इंग्रजांशी मोठ्या धैर्याने लढा दिला आणि ती एक धाडशी महिला ठरली.

गंगूबाई हनगल

गंगुबाई हनगल यांचा जन्म धारवाड येथे झाला. त्या भारतात गायिका म्हणून प्रसिद्ध आहेत. वयाच्या 13 व्या वर्षी तिच्या पालकांनी तिची संगितातील आवड ओळखून तिला संगीत विद्यालयात दाखल केले. हिंदुस्तानी आणि कर्नाटकी संगीताचा अभ्यास पूर्ण झाल्यानंतर त्यांनी भारतात अनेक ठिकाणी कार्यक्रम केले. त्यांना अनेक पुरस्कार प्राप्त झाले. रेडिओवरुन अनेक संगीत कार्यक्रम त्यांनी सादर केले. त्या हिंदुस्तानी संगीतमध्ये अतिशय प्रसिद्ध होत्या.

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

अनेक लोकांनी त्यांच्यातील विशेष गुणवत्ता आणि कौशल्य यामुळे मोठेपण मिळविले आहे. तुझ्या शाळेच्या वाचनालयातून पुस्तके घेऊन अशा मोठया व्यक्तिंची माहिती वाच.

तुझ्या परिसरातील विशेष गुणवत्ता व कौशल्य असणाऱ्या प्रसिद्ध व्यक्तिंची यादी कर. वडिलधाऱ्यांच्या मदतीने त्यांची माहिती जमा कर आणि खाली दिलेल्या तक्त्यात लिही.

प्रसिद्ध व्यक्ती	विशेष गुणवत्ता/कौशल्य

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

तुमचे शिक्षक / पालकांच्या मदतीने कर्नाटकातील प्रसिद्ध कवि, कलावंत, शास्त्रज्ञ, गायक आणि समाज सुधारक यांची माहिती मिळव. शाळेच्या वाचनालयातून पुस्तके घेऊन त्यांच्या कार्याचे वाचन कर. तुला आवडणाऱ्या व्यक्तिबद्दल चार ओळी माहिती लिही. त्यांना बालपणी मिळालेली प्रेरणा आणि सहकार्य ओळख.

_____

_____

_____

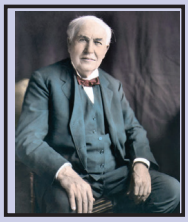
_____

शारीरिक अपंग असलेल्या अनेक लोकांच्यामध्ये विशेष गुणवता व कौशल्य असते. गुणवत्तेवरुन त्यांनी जगाला आपले विशेष कर्तृत्व दाखविले आहे.

त्यापैकी एकाची माहिती येथे दिली आहे.

जाणून घे.

थॉमस अल्वा एडीसन्

छोटा एडीसन शाळेत गणित विषयात अतिशय मागे होता. त्याला शब्दांचा उच्चार करणे फार कठीण जात होते. हा बालक शाळेत दाखल झाल्यानंतर तीन महिन्यातच त्याला ताप आला. त्यात झालेल्या संसर्गाने त्याची ऐकण्याची शक्ती कमी झाली. तेव्हापासून त्याचे शाळेत जाणे बंद झाले. त्याच्या आईने त्याला घरातच शिकविले. हाच बालक मोठा होऊन अनेक उपकरणाचा प्रसिद्ध शोधक बनला. आपल्या घरात प्रकाश देणाऱ्या विद्युत बल्बसारखी अनेक उपकरणे शोधून काढणारी महान व्यक्ती म्हणजे थॉमस् अल्वा एडीसन.

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

एडीसन्च्या जीवनापासून तुला काम जाणवले ते लिही.

_____

_____

_____

मागील इयत्तेत ज्या व्यक्तिंना ऐकण्यात आणि बोलण्यात समस्या आहेत ते कशाप्रकारे खूणाद्वारे बोलतात हे तू समजून घेतला आहेस. यात बोलताना अक्षरखूणांचा वापर करतात हे तुला माहीत आहे का?

यांचे निरीक्षण करा.

a

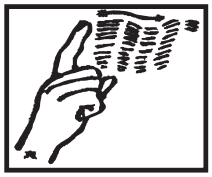
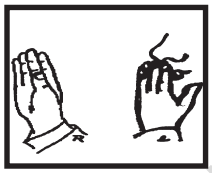
b

c

d

बोटांचा वापर करून ही अक्षरे कशी समजावतात ते पहा.

हात आणि बोटे यानी केलेल्या विशिष्ट खुणांचा अर्थ ओळखा.

	राग
	आणखी एक
	मी एकटा आहे
	उठ किंवा उभा रहा
	आश्चर्य

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

जाणून घे.

आंधळेपणा असणारे लोक वाचण्यास व लिहिण्यास ब्रेल लिपीचा उपयोग करतात. स्पष्ट बोलता न येणारे आणि मुके लोक खुणा करुन दुसऱ्यांशी संपर्क साधतात. त्याना तसे करणे आवडते. अशा लोकांना स्वतंत्रपणे विशेष शिक्षण देणे आवश्यक असते. आम्ही त्यांना आमच्या बरोबर समानतेची वागणूक दिली पाहिजे.

- तुझ्या गावातील शारीरिक अपंगत्व असणाऱ्या व्यक्तिंना ओळख. त्यांच्यातील विशेष कार्य केलेल्या व्यक्तिंची माहिती मिळव.

हे तुला माहीत आहे का ?

सर एम. विश्वश्वरय्या हे एक प्रसिद्ध अभियंता होते. बाल-पणापासूनच त्यांच्यात विविध कौशल्यांचे ज्ञान होते. त्यांनी हजारो लोकांना उपयोगी होतील अशी अनेक धरणे, कारखाने व रस्ते बांधले. त्यांचे कार्य पाहून भारत सरकारने सन 1955 मध्ये भारतरत्न हा सर्वश्रेष्ठ नागरिक पुरस्कार देऊन त्यांचा सन्मान केला.

मदर तेरेसा यांनी आपले संपूर्ण आयुष्य आजारी लोक, दुर्बल लोक व अनाथ बालके यांच्यासेवेसाठी घालविले. त्यांनी केलेल्या मानवतेच्या महान कार्याबद्दल त्यांना नोबेल पुरस्कार देण्यात आला.

कन्नड अभिनेते टि.एन. बालकृष्ण हे बहिरे होते. परंतू त्यांचा अभिनय वाखाणण्याजोगा होता.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

पाठ 19

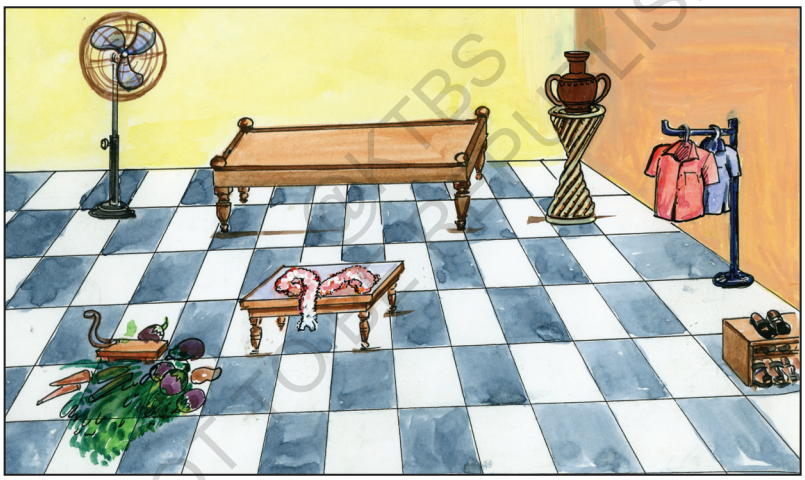
उद्योगांची वैशिष्ट्ये

Q7R1N1

या पाठाच्या अध्यायनानंतर तू,

- तुमच्या परिसरातील आणि इतर ठिकाणच्या वेगवेगळ्या व्यवसायिकाना ओळखशील.
- बालकामगारांच्या समस्या जाणून घेशील.

हे सोमूचे घर आहे. या घरामध्ये अनेक वस्तू आहेत. त्या दररोज घरात वापरतात. त्या वस्तू कशापासून बनलेल्या आहेत ? त्या कोणी तयार केल्या आहेत ? वडिलधाऱ्या व्यक्तीकडून जाणून घे आणि उत्तरे दे.

© MSCERT NOT TO BE REPUBLISHED

रामनहळ्ळी हे छोटेसे गाव आहे. त्या गावचे लोक वेगवेगळी कामे करत असलेले चित्रामध्ये दर्शविले आहे. हे लोक कोणते काम किंवा उद्योग करीत आहेत? दिलेल्या जागेत लिही.

कामे

1. _____ 6. _____
2. _____ 7. _____
3. _____ 8. _____
4. _____ 9. _____
5. _____ 10. _____

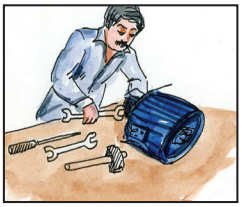
वेगवेगळी कामे करणाऱ्या व्यक्तिंची चित्रे येथे दिलेली आहेत. ते कोण आहेत? ते कोणते काम करीत आहेत ? दिलेल्या जागेत लिही.

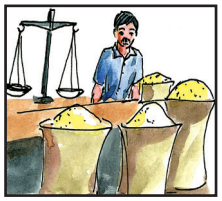

_____ _____ _____ _____

_____ _____ _____ _____

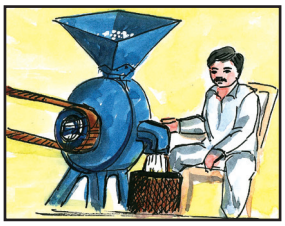
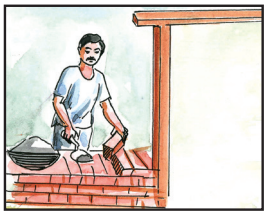

_____ _____ _____ _____

_____ _____ _____ _____

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

_____ _____ _____ _____

_____ _____ _____ _____

हे तुम्हाला तुमच्या परिसरात आढळतात का ? जे तुमच्या परिसरात आढळतात तेथे (✓) असे चिन्ह या कामाव्यतिरिक्त इतर काही कामे करणाऱ्या व्यक्ती ओळखा आणि येथे लिहा.

_____ _____ _____ _____

_____ _____ _____ _____

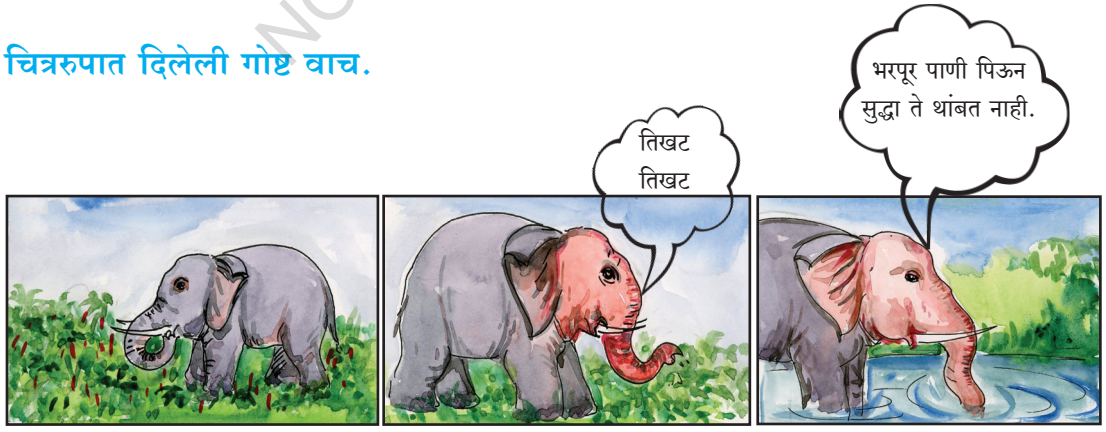
_____ _____ _____ _____

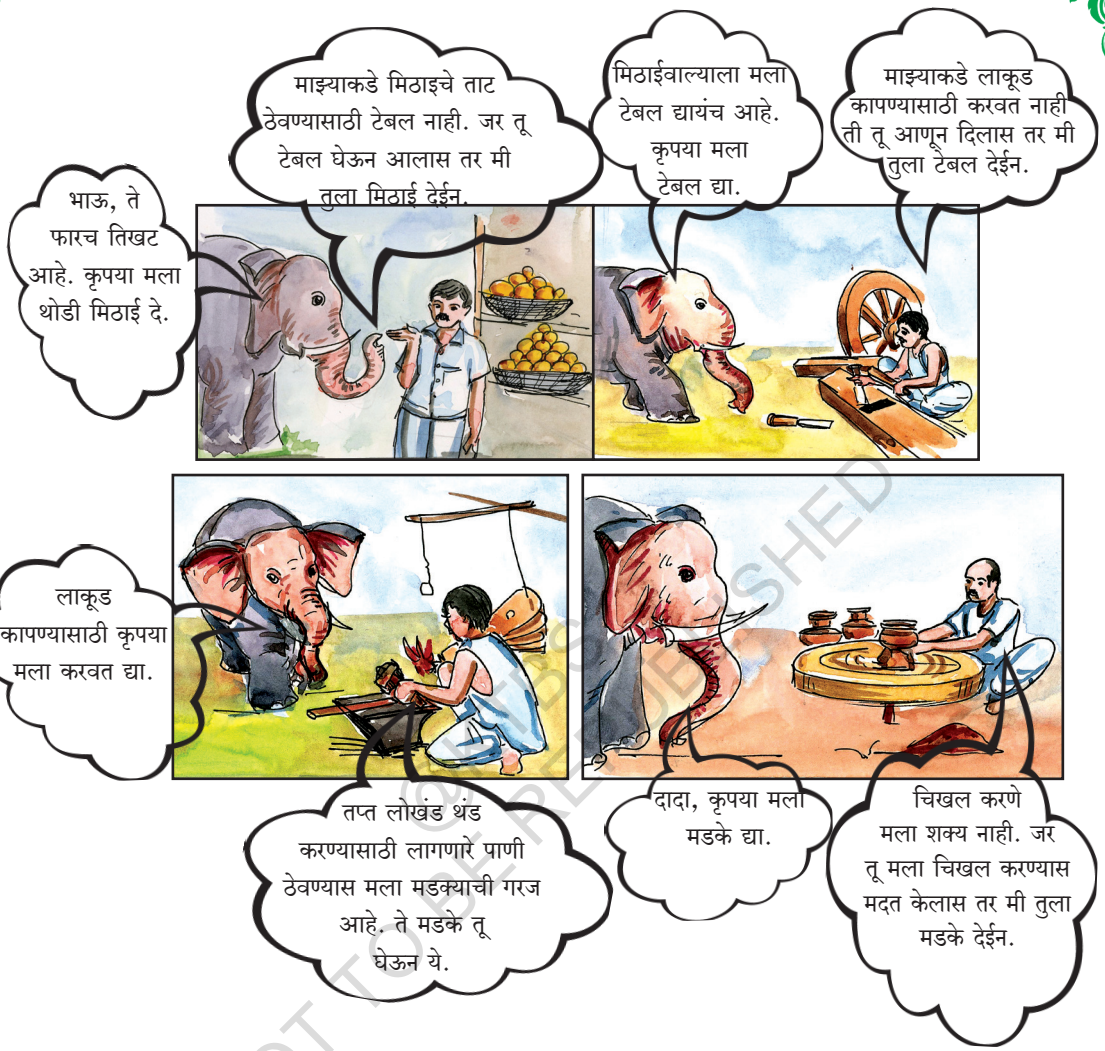
काही व्यवसाय खाली दिलेले आहेत. त्यांच्या प्रमाणे कृती करा आणि त्यांचे काम दाखवा.

1. शेतकरी
2. सुतार
3. शिक्षक
4. डॉक्टर
5. पोस्टमन
6. नर्तक/नर्तिका
7. शिंपी
8. गायक/गायिका
9. फुले विकणारा
10. वाहन चालक

@KYBS NOT TO BE REPUBLISHED

चित्ररुपात दिलेली गोष्ट वाच.

© SCERT NOT TO BE REPUBLISHED

खालील प्रश्नांची उत्तरे दे.

हत्ती कोणकोणत्या व्यावसायिकाकडे गेला?

_____

_____

हत्तीला कोणत्या वस्तू मिळाल्या ?

_____

_____

कुंभाराला हत्तीने कशी मदत केली ?

_____

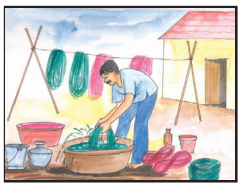
_____

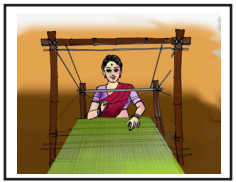
जाणून घे.

एखादा उद्योग करणारी व्यक्ती दुसरे उद्योग करणाऱ्या व्यक्तिंच्यावर अवलंबून असते.

चित्रांचे निरीक्षण कर. कापड कसे तयार केले जाते ते शिक.

तुम्ही परिधान केलेले कपडे शिवण्यासाठी शिंप्याला कोण मदत करते ? चित्राच्या खाली दिलेल्या चौकटीत लिही.

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

जाणून घे.

तयार कपड्यांच्या दुकानातून आम्हाला शिवून तयार केलेले कपडे मिळतात. ते बनवण्यासाठी अनेक माणसे काम करतात.

वडिलधाऱ्या व्यक्ती बरोबरच अनेक मुलेसुध्दा अनेक व्यवसायात मग्न असतात.

मागील इयत्तेमध्ये बालकामगारांच्या समस्याबद्दल तुम्ही शिकला आहात. तुम्हाला माहीत आहे का ?

बालकामगारांच्या कोणत्याही चार समस्या लिहा.

_____

_____

_____

_____

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

तुम्हाला माहीत आहे का ?

- घर सजावटीसाठी वेगवेगळ्या वस्तूंचा आपण वापर करतो. त्या वस्तू वेगवेगळे कलाकार तयार करतात. हस्तकला हा एक त्यापैकी व्यवसाय आहे.
- हस्तकलेमध्ये चंदनाच्या लाकडावरील कोरीव काम करण्यासाठी कर्नाटक प्रसिद्ध आहे.
- लाकडी बाहुल्या व खेळणी यांच्यावरील कोरीव कामासाठी रामनगर जिल्ह्यातील चन्नपटण हे प्रसिद्ध आहे.
- 14 वर्षा खालील वयाच्या मुलाना कामावर नेमून घेणे हा शिक्षेस पात्र गुन्हा आहे. त्या वयोमानाच्या मुला मुलीना सक्तीचे शिक्षण घेण्यास प्रवृत्त करणे प्रत्येकाची जबाबदारी आहे.
- 6-14 वयोगटातील बालकामगारांचे शिक्षण व विकास करण्यासाठी प्रत्येक जिल्ह्यामध्ये कर्नाटक सरकारने निवासी शाळा आणि पूनर्वसन् केंद्रे स्थापन केली आहेत.

पाठ 20

सण एक आनंद

X8U1V4

या पाठाच्या अध्यायनानंतर तू,

- शाळेतील कार्यक्रमामध्ये आणि राष्ट्रीय सणामध्ये भाग घेशील.
- राष्ट्रीय सणांचे महत्व ओळखशील.
- राष्ट्रीय चिन्हे ओळखशील आणि त्यांचा आदर करशील.

एक छोटासा बगळा आपल्या आई बरोबर आकाशात उडत होता. त्याने खाली एका शाळेच्या क्रिडांगणावर कार्यक्रम साजरा होत असलेला पाहिला.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

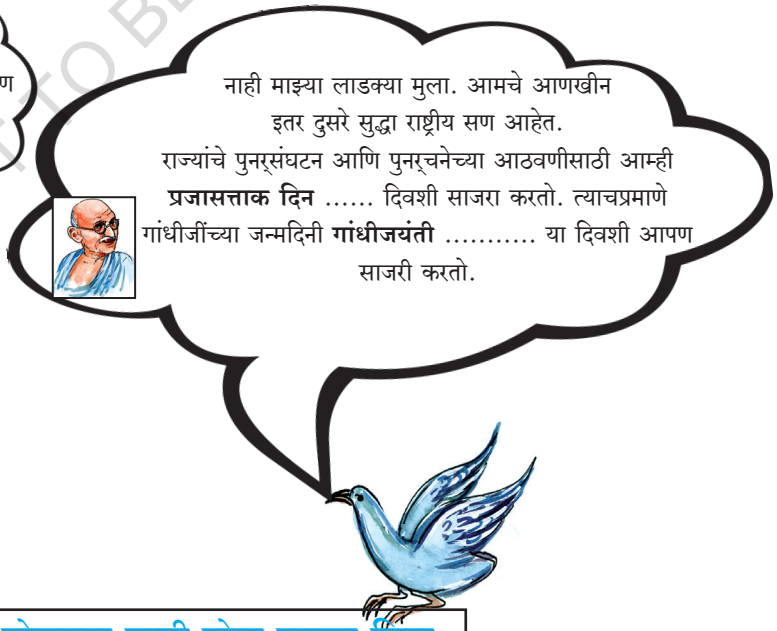
जाणून घे.

सामान्यतः आपण राष्ट्र आणि देश हे शब्द अदलाबदल करुन वापरतो. परंतू देशाला विशिष्ट भौगोलिक प्रदेश आहे. आणि तो विशिष्ट प्रशासनाखाली येतो.

देशातील जनतेमध्ये एकच इतिहास संस्कृती, आनंद आणि एकतेची भावना असणे म्हणजे राष्ट्र होय.

©KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

मोकळ्या जागी योग्य तारखा लिहा.

कर्नाटकमध्ये आपण 1 नोव्हेंबर रोजी कन्नड राजोत्सव साजरा करतो. या दिवशी आपले कर्नाटक राज्य निर्माण झाले कर्नाटकमधील जनता आनंदात हा दिवस साजरा करते.

जाणून घे.

परंपरेनुसार येणारे सण लोक साजरा करतात. ते राज्याच्या सणाप्रमाणेच सांस्कृतिक एकता वाढविण्यास हातभार लावतात. कर्नाटकमध्ये आपण दसरा हा सण राज्य सण म्हणून उत्साहाने साजरा करतो.

आई खाली बघ ! मुले कशी थांबली आहेत ?

आता आपला राष्ट्रध्वज फडकविला जाणार आहे आणि राष्ट्रगीत सुद्धा म्हटले जाणार आहे म्हणून ते सरळ रांगेत उभे आहेत आणि ध्वजाला वंदन करीत आहेत.

आई, बघ तो ध्वज फडकत आहे.

तो आपला राष्ट्रध्वज आहे.

© DTERT NOT TO BE REPUBLISHED

प्रश्नांची उत्तरे दे.

1. हा कोणता ध्वज आहे ? त्यामध्ये किती रंग आहेत ? त्याच्या मध्यभागी काय आहे?

_____

_____

_____

2. तुमच्या शाळेत कोणकोणत्या दिवशी राष्ट्रध्वज फडकविला जातो ?

_____

_____

_____

3. तुमच्या शाळेत दररोज प्रार्थनेच्या वेळी कोणते गीत गाता ?

_____

_____

4. आपले राज्यगीत कोणते ? आपले राष्ट्रगीत कोणते ?

राज्यगीत: _____

राष्ट्रगीत : _____

5. राष्ट्रगीत आणि राज्यगीत म्हणत असताना तुम्ही कसे उभे राहता ? का ?

_____

_____

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

मुला, तुला राष्ट्रीय ध्वज आणि राष्ट्रगीत समजले आहे. तेथील खांबाकडे बघ. तुला चार सिंह त्यावर दिसतील. ते आपले राष्ट्र चिन्ह आहे. त्याला 'सिंह बोधचिन्ह' असे सुध्दा म्हणतात.

खांबावर तुम्हाला तीन सिंह उभे असलेले दिसून येतील.

तेथे चार सिंह आहेत. ते एका मागे एक आहेत. त्यातील एक सिंह लपलेला आहे. तो आम्हाला दिसत नाही. सिंहाच्या खाली एक घोडा, एक चक्र आणि एक नंदी आहे. त्यांच्या खाली 'सत्यमेव जयते' असे लिहिलेले आहे.

NOT TO BE REPUBLISHED © SCERT

राष्ट्रीय चिन्ह तू कोठे कोठे पाहिला आहेस ? येथे लिही.

_____ _____

_____ _____

_____ _____

जाणून घे.

- राष्ट्रीय चिन्ह, राष्ट्रगीत आणि राष्ट्रध्वज ही आपली महत्वाची राष्ट्रीय प्रतिके आहेत.
- राष्ट्रीय प्रतिके जनतेमध्ये देशप्रेम, देशाभिमान, राष्ट्रीय एकात्मता आणि ऐक्य वाढविण्यास मदत करतात.

तुमच्या शाळेत साजरे होणारे राष्ट्रीय सण त्यांच्या तारखेसह लिही. एका राष्ट्रीय सणाविषयी थोडक्यात माहिती लिही.

_____

_____

_____

_____

येथे चित्रातील एका शाळेमध्य मुले बालदिन साजरा करीत आहेत. निरीक्षण कर.

© @KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

चित्रामधील मुले कोणती कामे करीत आहेत. त्यांची यादी तयार कर.

_____

_____

_____

_____

तुमच्या शाळेत बालदिन कसा साजरा करतात? त्याविषयी चार ओळी लिही आणि त्या दिवशी तू काय करतोस ते पण लिही.

_____

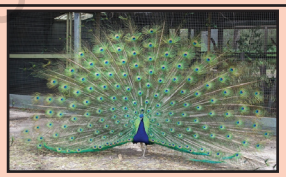
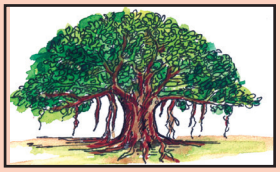
_____

_____

_____

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

हे तुला माहीत आहे कां ?	
• कर्नाटकाच्या ध्वजाचा रंग पिवळा आणि लाल आहे.	
• आपल्या राज्याचा प्राणी – हत्ती	
• आपल्या राज्याचे फूल – कमळ	
• आपला राज्य वृक्ष – चंदन वृक्ष	

• आपल्या राज्याचा पक्षी – धनेश	
• आपला राष्ट्रीय प्राणी – वाघ	
• आपले राष्ट्रीय फूल – कमळ	
• आपला राष्ट्रीय पक्षी – मोर	
• आपला राष्ट्रीय वृक्ष – वटवृक्ष	
• आपले राष्ट्रीय फळ – आंबा	

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

◆ ◆ ◆ ◆

पाठ 21

खो .....

F4D7P7

या पाठाच्या अध्यायनानंतर तू,

- विविध खेळ आणि खेळांचे नियम यांची माहिती करुन घेशील.
- खेळाद्वारे होणारा अनेक सामाजिक सुंदर गोष्टींचा विकास ओळखशील.
- जत्रा आणि सर्कस यातून मिळणाऱ्या मनोरंजनाचे स्पष्टीकरण करशील.

मागील इयत्तेत तुम्ही आंतरांगण खेळ आणि बाहयांगण खेळ याबद्दल शिकला आहात. तुमच्या शिक्षकांच्या मार्गदर्शनाखाली तुम्ही अनेक खेळ खेळला असाल. खालील प्रश्नांची उत्तरे दे आणि तुला परिचीत असलेले खेळ ओळखा.

1. चिंचोके वापरुन कोणता कोण खेळतात ?

   _____

2. एक पाय दुमडून घेऊन कोणता खेळ खेळतात ?

   _____

3. बॅट आणि चेंडू घेऊन कोणता खेळ खेळतात ?

   _____

4. फासा वापरुन कोणता खेळ खेळतात ?

   _____

5. कवड्या वापरुन कोणता खेळ खेळतात ?

   _____

6. पाण्यात कोणता खेळ खेळतात ?

   _____

7. सांघिक किंवा गट करुन कोणता खेळ खेळतात ?

   _____

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

8. हाताने खेळायचा चेंडूचा खेळ कोणता ?

_____

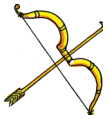
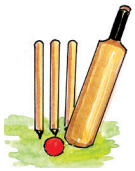
9. तुझ्या जिल्ह्यात खेळाला जाणारा विशेष खेळ कोणता ?

_____

10. तू पाहिलेले जत्रेतील खेळ कोणकोणते ?

_____

खालील तक्त्यात काही खेळ व त्या खेळाची साधनांची चित्रे दिलेली आहेत. तर योग्य जोड्या जुळव.

हॉकी	
क्रिकेट	
बॅडमिंटन	
नेमबाजी	
कॅरम	
बुध्दीबळ	

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

खालील प्रसिद्ध खेळाडूंना तू ओळखतोस का ? ते कोणत्या खेळासाठी प्रसिद्ध आहेत हे दिलेल्या जागेत लिही.

 राहुल द्राविड	_____	 सचीन तेंडुलकर	_____
 प्रकाश पदुकोन	_____	 पी.टी. उषा	_____
 मालती होल्ला	_____	 अभिनव बिंद्रा	_____
 धनराज पिल्ले	_____	 विश्वनाथन आनंद	_____
 सानिया मिर्झा	_____	 ममता पुजारी	_____

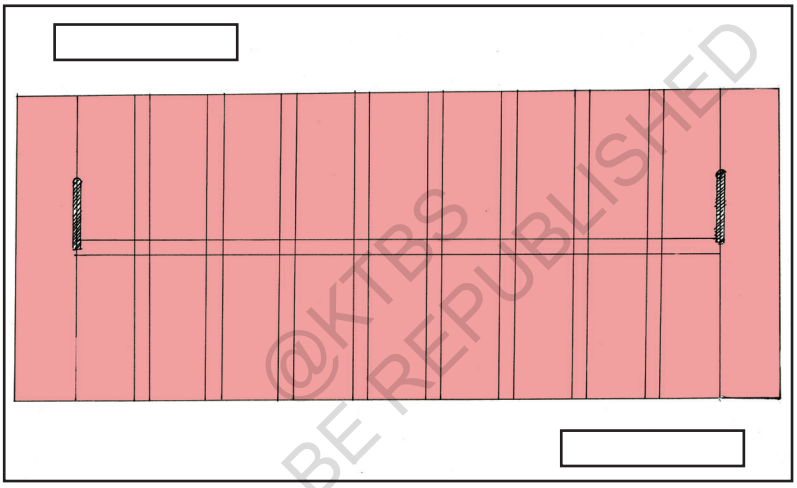
@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

शाळेच्या क्रिडांगणावर खेळले जाणारे कोणतेही चार खेळ लिही.

_____ _____

_____ _____

इयत्ता चौथीचे विद्यार्थी आज अतिशय आनंदात होते. ते शिक्षकांची वाट पहात होते. त्यांच्या शिक्षकानी खो-खो शिकविण्यासाठी क्रीडांगणावर जाऊया असे त्यांना सांगितले होते. शिक्षक आले आणि विद्यार्थ्यांना क्रीडांगणावर नेऊन त्यांना खो-खो चे मैदान दाखविले.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

मुले खो-खो मैदानाभोवती एक फेरी मारुन आली. परत आल्यानंतर शिक्षकांनी त्यांना सांगितले की दिलेले चित्रातील खो-खो चे मैदान पहा आणि पुढील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

1. खो-खो मैदानाचा आकार कोणता आहे ?

_____

2. खो-खो मैदानावर किती खांब उभे केलेले आहेत ?

_____

3. दोन खांबामध्ये किती चौरस आहेत ?

_____

4. दोन खांबाच्यामध्ये किती रेषा काढलेल्या आहेत ?

_____

शिक्षकानी प्रत्येकी 12 खेळाडू असलेले दोन संघ तयार केले. एक धावणारा संघ आणि दुसरा पकडणारा संघ.

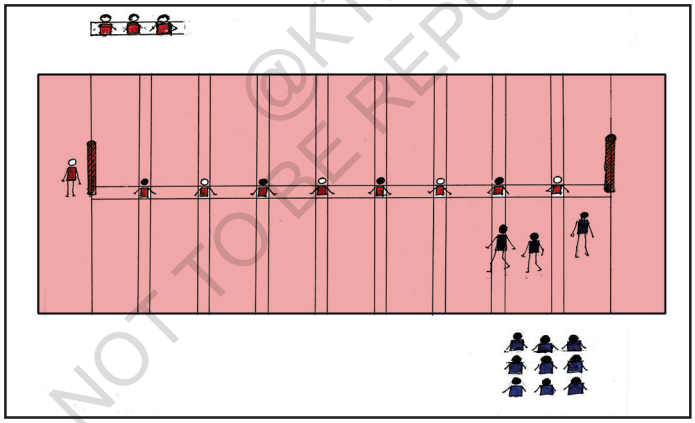
शिक्षकांनी खेळाचे नियम आणि खेळ कसा खेळावा याचे स्पष्टीकरण केले.

जाणून घे.

नियम

- खो-खो खेळामध्ये दोन डाव खेळायचे असतात. एका डावात धावायचे एका संघाने व त्यांना पकडायचे दुसऱ्या संघाने. एका डावाला सात मिनिटे वेळ दिलेला असतो.
- एका खो-खो संघात 12 खेळाडू असतात. त्यातील 9 जण प्रत्यक्ष खेळणारे आणि 3 जण जादाचे खेळाडू असतात.

सुरवातील विद्यार्थी शिक्षकांच्या मार्गदर्शनाने खेळ खेळतात. दिलेले चित्र पहा आणि खेळ खेळण्याचे वर्णन करा.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

खो-खो मैदानात खेळण्यास बसलेले किती खेळाडू आहे ?

_____

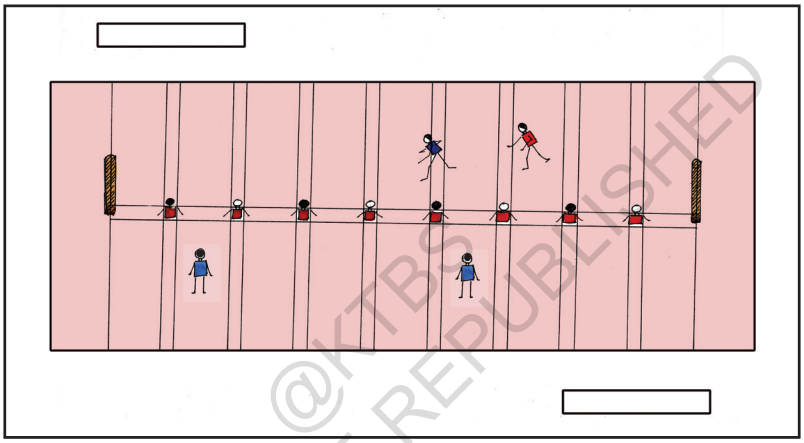
खांबाजवळ किती खेळाडू उभे आहेत ?

_____

खेळणारे खेळाडू कसे बसले आहेत?

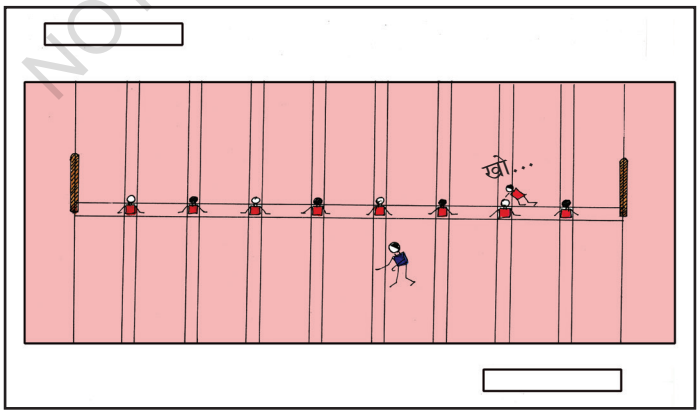
पळणाऱ्या संघातील किती खेळांडूनी मैदानात प्रवेश घेतला आहे ?

मैदानाजवळ खेळाडूंचे किती गट बसले आहेत ? प्रत्येक गटात किती खेळाडू आहेत ?

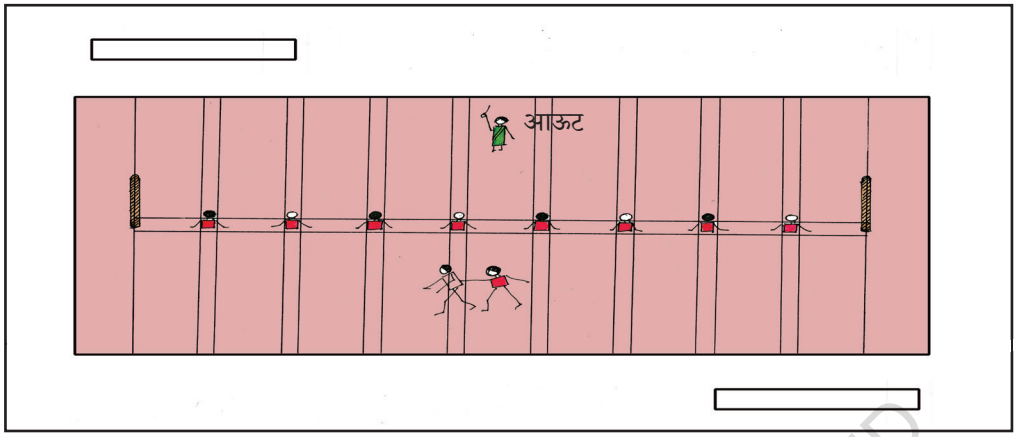

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

वरील चित्रात काय चालले आहे ?

पकडणारा खेळाडू काय करीत आहे ? तोंडाने तो कोणता शब्द उच्चारत आहे?

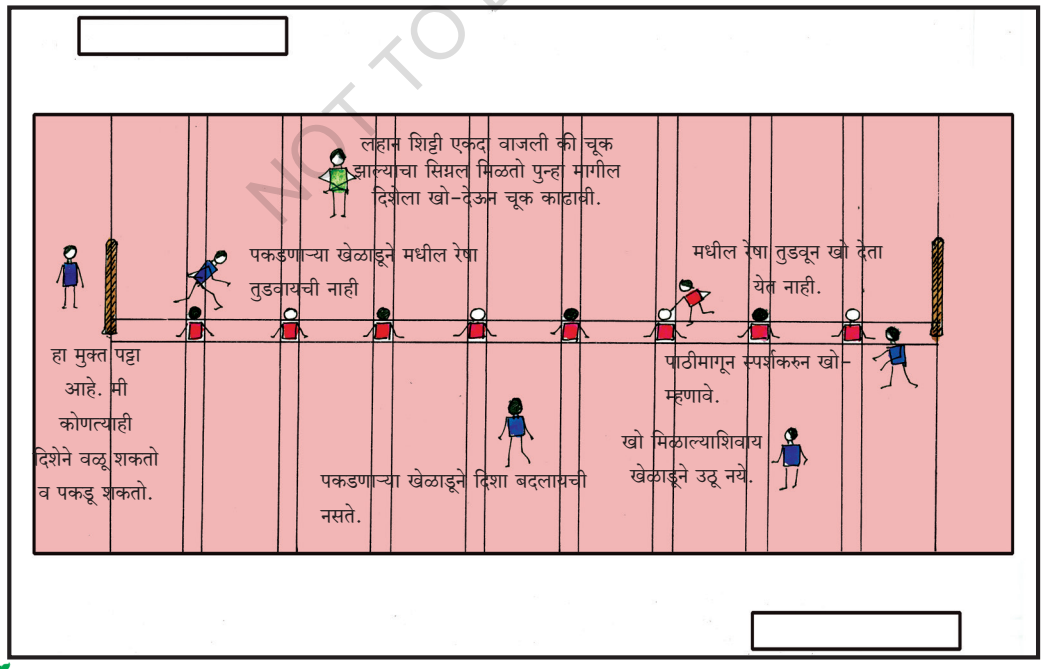
शिक्षकानी बाद असे का म्हटले?

_____

_____

_____

एक डाव झाल्यानंतर शिक्षकांनी चित्राचा उपयोग पुन्हा एकदा खो-खो चे नियम मुलांना समजावून सांगितले.

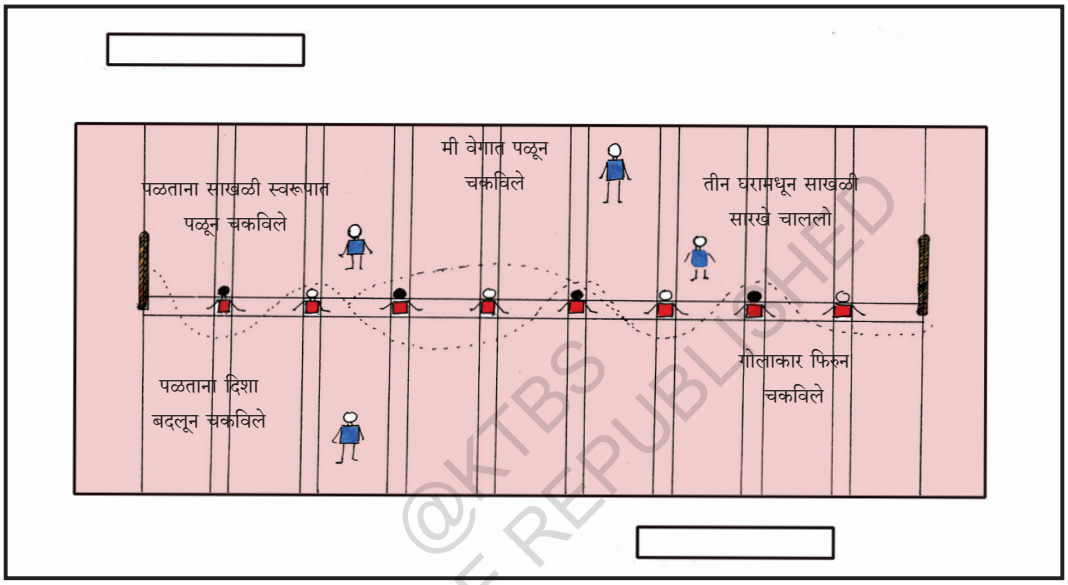

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

मुलानों लक्षात ठेवा की तुम्ही नियम पाळला नाही तर ती एक चूक धरली जाते.

दुसरा संघ, पहिला संघ कसा खेळला याची चर्चा करतो.

पळणारा संघ त्यांना सापडू नये याचे स्पष्टीकरण करतो.

खो-खो खेळून झाल्यानंतर शिक्षक व विद्यार्थी वर्गात गेले.

खेळा आणि आनंद लुटा.

तुमच्या शिक्षक आणि मित्रांच्या मदतीने एक खो-खो चे मैदान तयार करा आणि मित्रा समवेत खो-खो खेळ खेळा.

खो-खो खेळाचे चार नियम लिही.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

तुम्ही खो-खो खेळाचे नियम शिकला आहात.

अशाच रितीने इतर खेळांचे नियम शिकण्याचा प्रयत्न करा. तुला आवडणाऱ्या किंवा तू खेळत असलेल्या खेळाचे महत्वाचे नियम लिही.

_____

_____

_____

_____

_____

सांघिक खेळाचे फायदे कोणते ? याबद्दल तुझ्या मित्रांशी चर्चा कर आणि लिही.

_____

_____

_____

_____

_____

@KTDS
NOT TO BE REPUBLISHED

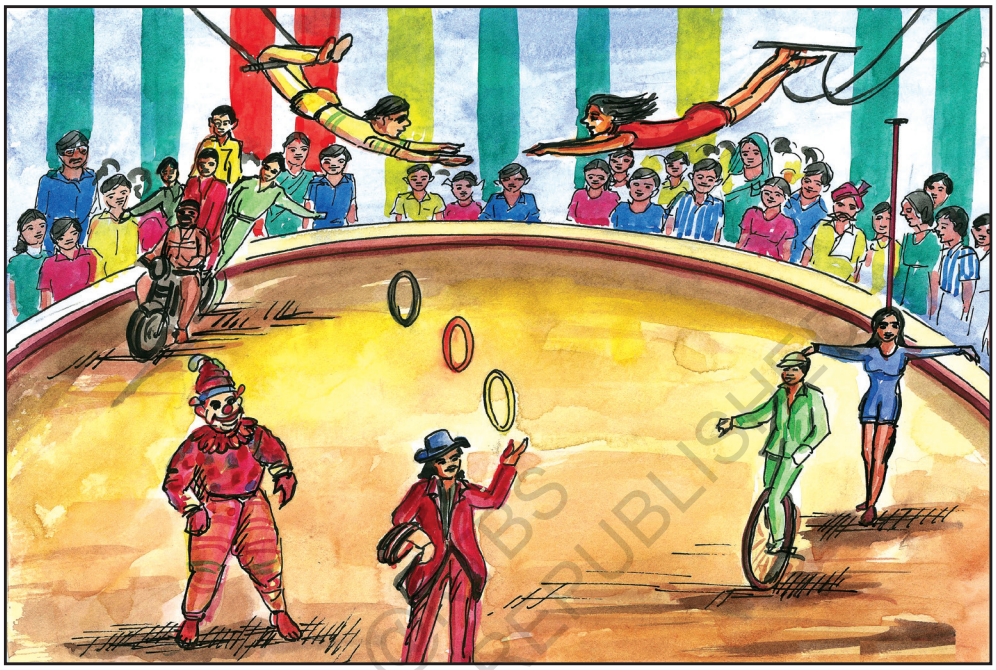

जाणून घे.

सांघिक खेळ खेळल्याने सहकार्य, सांघिक प्रेरणा, नियमाचे पालन, मैत्री, ध्येय गाठण्याचे कौशल्य, इत्यादी अनेक गोष्टी आत्मसात होतात. तसेच सामाजिक संबंध आणि अनेक चागल्या गोष्टींचा विकास होतो.

खेळ खेळल्याने आमची उत्तम करमणूक होते. अशाच प्रकारे सर्कस आणि जत्रा किंवा प्रदर्शने सुद्धा आम्हाला करमणूक देतात.

तुम्हाला जत्रा किंवा प्रदर्शनबद्दल माहिती आहेच. खाली सर्कसचे चित्र दिलेले आहे. त्याचे निरीक्षण कर.

तू निरीक्षण केलेल्या वरील सर्कसच्या चित्रातील विशेष नजरेत भरणाऱ्या गोष्टींची यादी कर.

_____

_____

_____

_____

तू पाहिलेल्या किंवा ऐकलेल्या सर्कसबद्दल वर्णन कर.

_____

_____

_____

_____

© SCERT NOT TO BE REPUBLISHED

तुझ्या घरातील वडिलधाऱ्यांच्या सहाय्याने तुमच्या जिल्ह्यातील प्रसिद्ध जत्रेविषयी काही वाक्ये लिही.

_____

_____

_____

_____

जाणून घे.

हल्ली प्रसिद्ध किंवा उत्कृष्ट सर्कस कंपन्यांची संख्या कमी होत आहे. याची मुख्य कारणे म्हणजे –

- प्राणी कल्याणकारी संघटनातर्फे करमणूकीसाठी प्राण्यांचा उपयोग आणि हिंसात्मकरितीने प्राण्यांना दिले जाणारे प्रशिक्षण याला बंदी घातली आहे.
- चालू काळात टी.व्ही, संगणक, मोबाईल या द्वारे सहजपणे करमणूक होत असल्याने लोकांची सर्कसबद्दलची आवड कमी झाली आहे.
- कौशल्यपूर्ण कलाकार आणि त्यांच्या कलेला मिळणारा प्रोत्साहनाचा अभाव.
- सर्कसमधील कलाकारांना पुरविण्यात येणाऱ्या आवश्यक सोयी सुविधा यांचा खर्च अतिशय खर्चिक झाला आहे.

हे तुला माहित आहे का ?

- प्रकाश पदुकोन या तरुण बॅडमिंटन खेळाडूने राष्ट्रीय विजेतेपद मिळविले होते.
- कर्नाटकची प्रसिद्ध खो-खो पटू उषा अनंथरामन ही राणी लक्ष्मीबाई पुरस्कार मिळणारी पहिली खेळाडू आहे.
- युवाजन सेवा आणि क्रीडा खाते यांच्यावतीने संपूर्ण राज्यात अनेक क्रीडा शाळा व क्रीडा वसतीगृहे चालविली जातात.
- 1981 मध्ये बेंगळूर येथे सर्कस तंबूला आग लागून झालेल्या अपघातात 92 लोकांचा मृत्यू व 300 लोक गंभीर जखमी झाले होते.
- पूर्वीच्या काळी लोकांना प्राण्यांचे प्रदर्शन आणि त्यांचे आश्चर्यकारक चकित करणारे खेळ यांचे मोठे आकर्षण होते. परंतू आता प्राण्यांना दिली जाणारी हिंसात्मक वागणूक आणि सर्कसमध्ये प्राण्यांचा उपयोग यावर बंदी घालण्यात आली आहे.

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

2012 साली झालेल्या ऑलिपिंक स्पर्धेत पदके मिळविलेले भारतीय खेळाडू .

गगन नारंग

विजय कुमार

सुशिलकुमार

योगीश्वर दत्त

मेरी कोम

गिरीश

साईना नेहवाल

@KTDS NOT TO BE REPUBLISHED

- या खेळाडूंनी कोणत्या खेळात कोणते पदक मिळविले ते दिलेल्या चौकानात लिही.
- 2016 च्या ऑलिपिंक स्पर्धेत पदक मिळविलेल्या स्पर्धकांची माहिती संग्रह कर (शिक्षकांची अथवा मोठ्यांची मदत आवश्यक असल्यास घे.)

पाठ 22

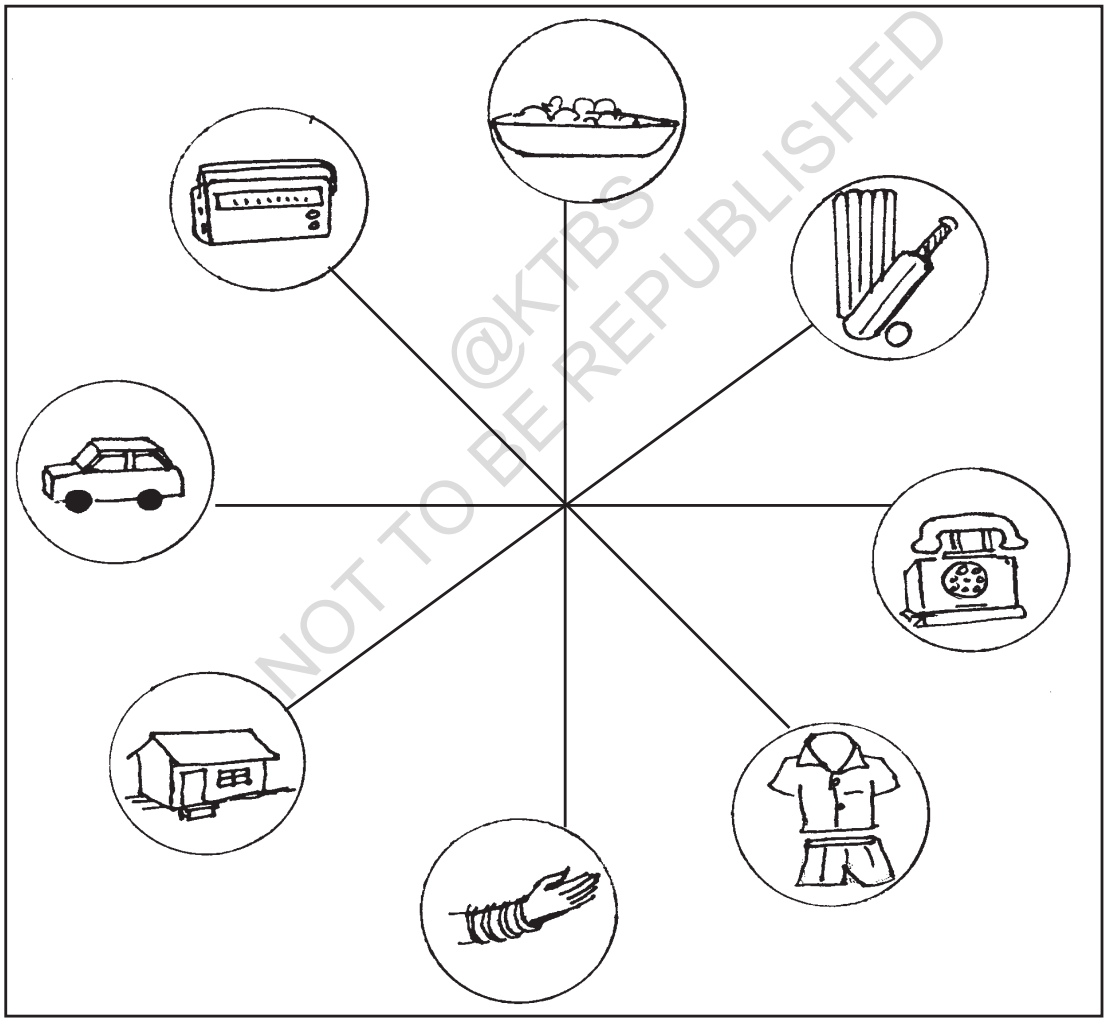
सुविधा – सुधारणा

G8Q3U8

या पाठाच्या अध्यायनानंतर तू,

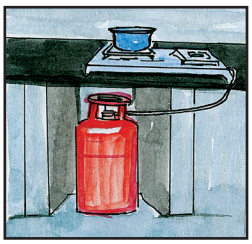
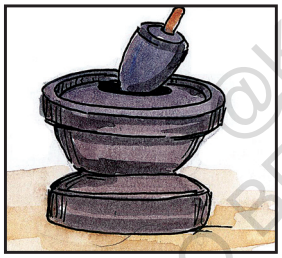
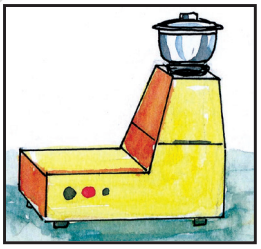
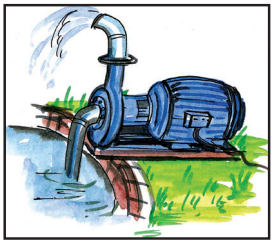
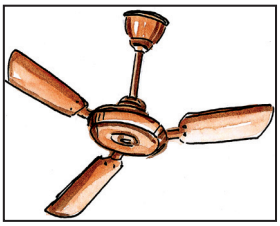
- नैसर्गिक साधन संपत्ती आणि मानवाची निर्मिती क्षमता यामुळे माणसाचे राहणीमान कसे बदलले आहे याचे उदाहरणासह स्पष्टीकरण देशील.

तुला जगण्यासाठी अत्यंत आवश्यक असलेल्या चित्रातील वस्तूंना रंगव.

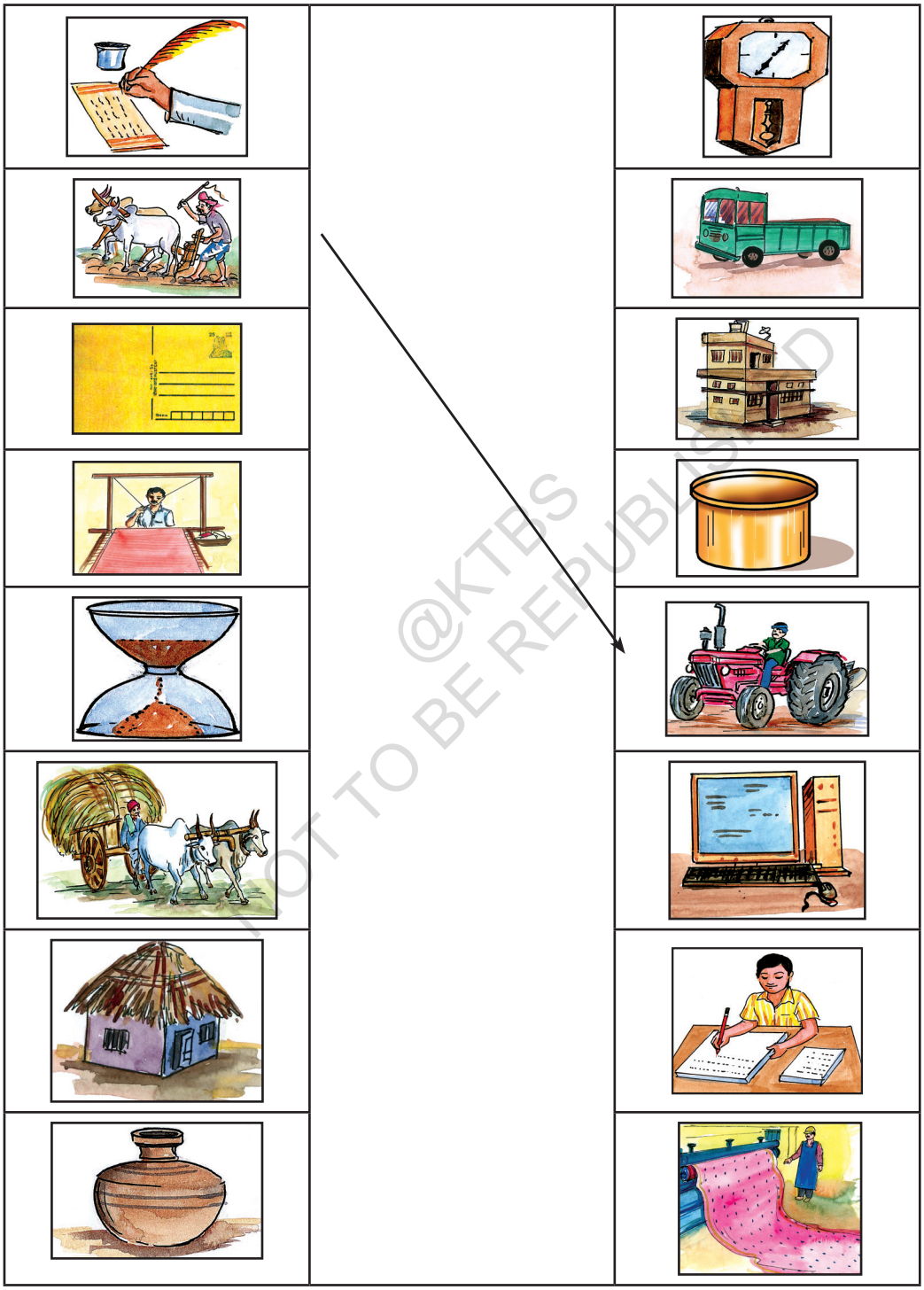
@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

खालील चित्रांचे निरीक्षण कर. पूर्वीच्या काळी व आता मानव वापरत असलेल्या आवश्यक वस्तुंमधील फरक शोध.

© KTBS TO BE REPUBLISHED

दिलेल्या नमुन्या प्रमाणे खालील जोड्या जुळव.

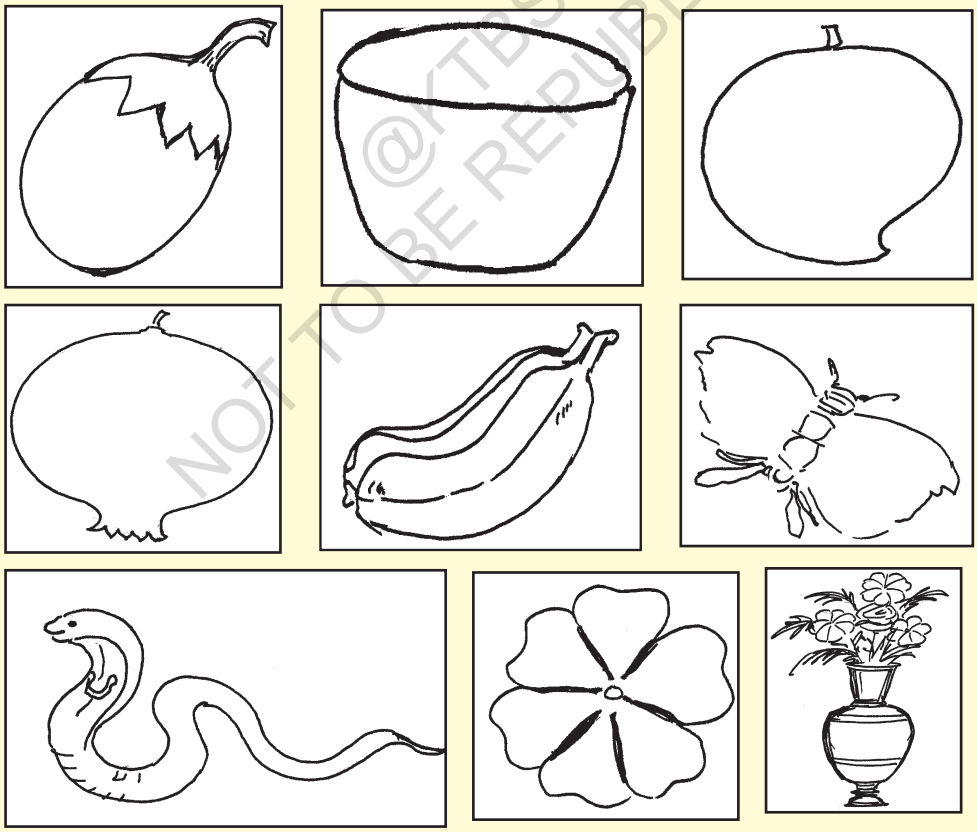
@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

जाणून घे.

वैज्ञानिक तंत्रज्ञानाच्या सहाय्याने, मनुष्य अनेक नैसर्गिक साधन संपतींचा उपयोग करायला शिकला आहे. उदाहरणार्थः यंत्रे, धातू यांचा घर बांधणीसाठी उपयोग ट्रॅक्टर, ट्रक, बस, पाणी खेचण्याचा पंप यासाठी पेट्रोल किंवा डिझेलचा उपयोग कागद तयार करण्यास लाकडाच्या भूशाचा उपयोग इत्यादी. माणसाने आपली निर्मिती क्षमता वापरुन अनेक विविध यंत्रे, कपडे, भांडी, कागद आणि इतर विविध प्रकारची उत्पादने तयार केली. नैसर्गिक साधन संपत्ती व आपली निर्मिती क्षमता वापरुन माणसाने आपले राहणीमान सुलभ करुन घेतले आहे.

हे स्वतः करुन पहा :

1) घरातील वडिलधाऱ्यांच्या मदतीने चिकट मातीपासून चित्रात दाखविल्याप्रमाणे नमुने तयार कर.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

2) तुला माहीत असलेल्या विविध धान्यें, मणी, रंगीत कागद, कापडाचे तुकडे यांचा उपयोग करुन काही प्रतिकृत्या (मॉडेल्स) तयार कर. यासाठी तुझ्या घरातील वडिलधाऱ्यांची मदत घे. (चित्रे, भेटकार्डे, सजावटीच्या वस्तू.)

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

3) तू पाहिलेल्या विविध प्रकारच्या भांड्यांची चित्रे काढ. ती आपण कोठे वापरतो ते सांग. चित्राखाली तुझे मत लिही.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

हे तुला माहीत आहे का ?

- ब्रिटिश गणिततज्ञ चार्ल्स् बॅबेज यानी 1837 मध्ये पहिला संगणक तयार केला. म्हणून अनेक लोक त्यांना 'संगणकाचा जनक' असे म्हणतात.
- धातू कठीण आणि चकचकीत असतात. आम्ही त्यांना वेगवेगळे आकार देऊ शकतो. त्यांना स्वच्छ करणे सोपे असते. धातूशिवाय काम नाही असे म्हणणे हे काही अतिशयोक्ती होणार नाही.
- असे म्हटले जाते की अमेरिकेतील स्वातंत्र्य देवतेचा पुतळा 3,50,000 किलो तांबे या धातूपासून बनविला आहे.
- दिवसेंदिवस चिखलाच्या मडक्यांचा वापर स्वंयपाक करण्यास कमी होत आहे. निर्मिती क्षमतेचा उपयोग करुन फुलदाण्या तयार करुन घर सजावटीला यांचा उपयोग होतो. भांडी बनविण्याच्या पद्धतीमध्ये सुध्दा आता अनेक बदल झाले आहेत.

◆ ◆ ◆ ◆

पाठ 23

वस्त्र – वैविध्यता

W4H5Q3

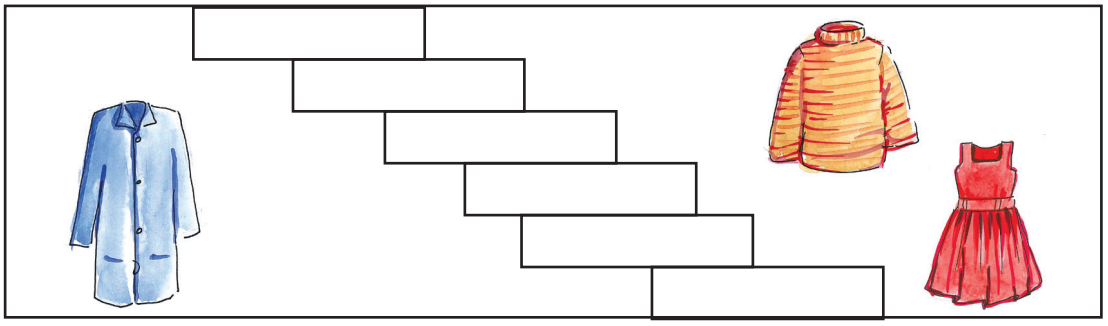
या पाठाच्या अध्यायनानंतर तू,

- वेशभुषेतील विविध नमुने तयार करताना उपयोगात आणले जाणारे रंग आणि आकार याचा उपयोग यावर चर्चा करील.
- वेगवेगळ्या जिल्ह्यात वापरले जाणारे कपडे आणि पोशाख यांचे वेगवेगळे प्रकार ओळखशील.
- कापडाचे तुकडे जमा करुन पोशाखाचे नमुने तयार करशील.

भूक शमवण्यासाठी आहार,
रक्षणासाठी हवे घर,
कपड्यांचा शरीराला आधार,
उन्हाळात हवे सूती पातळ कपडे,
पावसाळ्यात हवे जलरोधक कपडे,
थंडीमध्ये हवे उबदार कपडे,
विविध रंगाचे विविध कपडे,
विविध धाग्यांचे विविध कपडे,
पाहिजेत, पाहिजेत साऱ्यांना कपडे.

तुला माहीत आहे की आम्हा सर्वांना पोशाख आवश्यक आहे.
तू वापरत असलेल्या विविध पोशाखांची नावे लिही.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

हे तू स्वतः कर :

वेगवेगळ्या धाग्यांनी तयार झालेले कापडाचे तुकडे जमा करुन येथे चिकटव. धाग्यांच्या प्रकारांची नावे लिही.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

मी कोण आहे ?

मी लोकरीपासून बनतो, मला सर्वजण हिवाळ्यात वापरतात.

माझ्यापासून बनलेले कपडे प्रत्येकाला उन्हाळ्यात आवडतात. शेतकरी मला आपल्या शेतात पिकवितात.

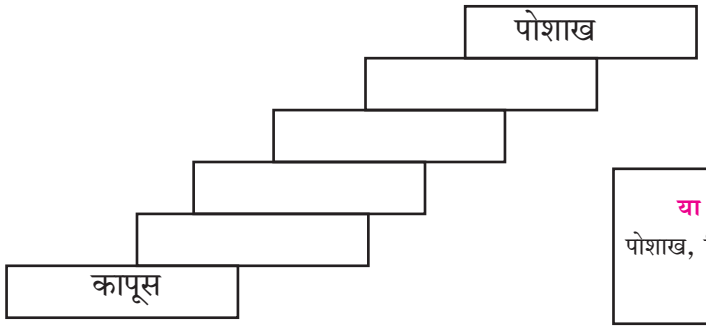
हे तू स्वतः कर :

1. वेगवेगळे कापडाचे तुकडे वापरुन पोशाखांचे लहान नमुने तयार कर आणि खाली दिलेल्या जागेत चिकटव.

2. वेगवेगळ्या पोशाखांची चित्रे जमव आणि खाली दिलेल्या जागेत चिकटव.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

तुझा पोशाख तयार करण्याच्या वेगवेगळ्या पायऱ्या समजून घे आणि दिलेल्या जागेत लिही. दिलेल्या शब्दांचा वापर कर.

या शब्दांचा वापर कर.

पोशाख, विणणे, कापूस, रंग, कपडा, धागा.

तुझा परिसरातील लोक चित्रात दिलेल्या प्रकारचे पोशाख वापरत असतील तर अशा चित्राच्या बाजूला दिलेल्या चौकोनात (✓) अशी खुण कर.

आपल्या राज्याच्या वेगवेगळ्या भागातील लोक वापरत असलेल्या पोशाखाबाबत तुझे मित्र आणि शिक्षक यांच्याशी तू चर्चा कर.

© BBS NOT TO BE REPUBLISHED

वेगवेगळ्या ऋतूमध्ये वापरल्या जाणाऱ्या पोशाखांची नावे लिही.

पावसाळा : _____ _____ _____

हिवाळा : _____ _____ _____

उन्हाळा : _____ _____ _____

शिवलेल्या तयार पोशाखांची तीन उदाहरणे लिही.

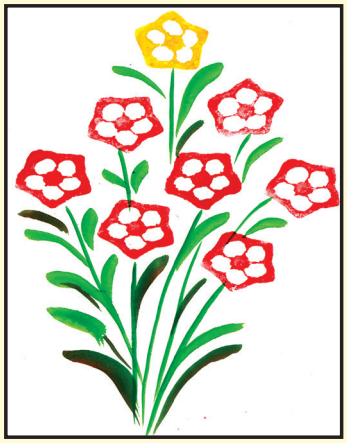
न शिवता वापरल्या जाणाऱ्या तीन पोशाखांची उदाहरणे लिही.

हे तू स्वत: कर :

1) पाने, पालेभाज्या, फुले व मुळे यासारख्या सहज उपलब्ध होणाऱ्या वस्तूंपासून रंग तयार कर. (जास्वंदीची पाने, फुले, बिटरुट, हळद इत्यादी)

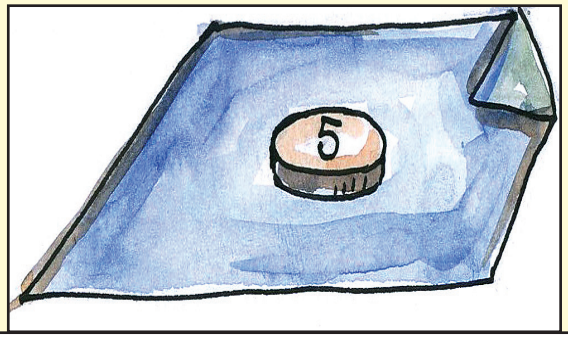
2) तयार केलेल्या रंगांनी एक पांढरे कापड छान पैकी रंगव. नक्षिकामासाठी भेंडीचे, मुळांचे काप यांचा वापर कर.

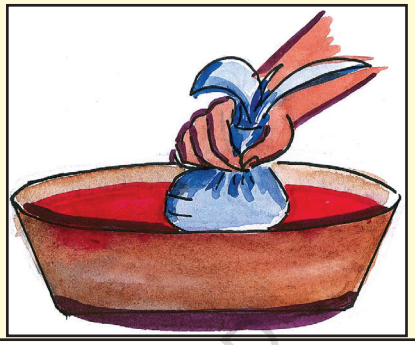

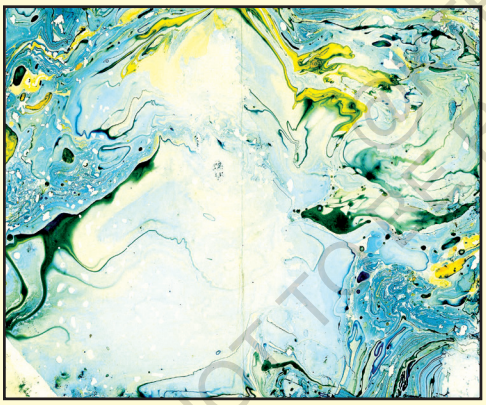
@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

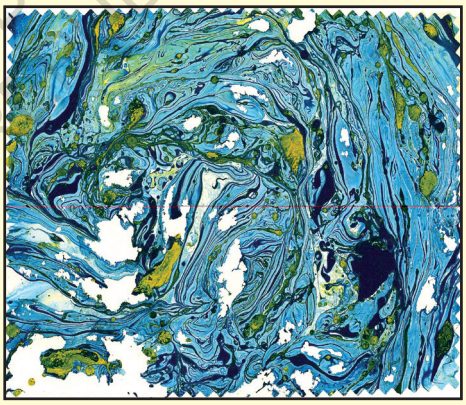
3) एका कपड्याच्या तुकड्यात एक नाणे घट्ट बांध आणि रंगीत पाण्यात बुडव–कपडा सुकल्यानंतर ते उघड व निरीक्षण कर.

4) एका पसरट भांड्यात पाणी घेऊन त्यात चार–पाच वेगवेगळ्या प्रकारचे रंग मिसळ. एक लहान पांढरा कापडाचा तुकडा किंवा कागद घेऊन रंगीत पाण्यात बुडवून लगेच बाहेर काढ आणि काळजीपूर्वक सुकव सुकल्यानंतर त्याचे निरीक्षण कर.

5) वेगवेगळ्या रंगामध्ये तुझ्या हाताचा अंगठा बुडवून त्याचे ठसे एका पांढऱ्या कागदावर उमटव.

NOT TO BE REPUBLISHED

6) कापसाचे काही बोळे घे, ते वेगवेगळ्या रंगात बुडव आणि कागदावर त्यापासून वेगवेगळी चित्रे तयार कर.

हे तुला माहीत आहे का ?

- सुरवातीच्या काळात लोक वस्त्रे ही कातडी, लोकर, पाने आणि गवतापासून बनवत होते.
- वेगवेगळ्या प्रकारचे धागे असतात. वनस्पतीपासून रेशीम व कापूस धागे मिळतात. या धाग्यापासून व कृत्रिम नॉयलॉन धाग्यापासून विविध प्रकारचे कापड तयार करतात. वनस्पती आणि रसायने यांचा उपयोग करुन कपड्यांना रंग दिला जातो. हे माणसाच्या निर्मिती क्षमतेचे एक उत्तम उदाहरण आहे.
- भारतात जास्तीत जास्त रेशीम उत्पादन करणारे कर्नाटक हे राज्य आहे. भारताच्या एकूण रेशीम उत्पादनाच्या 70% रेशीम कर्नाटकात उत्पादीत होते. जास्तीत जास्त रेशीम ही बेंगळूर ग्रामीण, रामनगर आणि म्हैसूर या जिल्ह्यात उत्पादीत होते.
- रेशीम किड्यापासून रेशीम तयार होते.
- बागलकोट जिल्ह्यातील इलकल या ठिकाणी तयार होणाऱ्या साड्या या जगभर प्रसिद्ध आहेत.
- कर्नाटक मधील वैशिष्टपूर्ण पोशाख –

  पुरुषांचा पोशाख – धोतर, कुर्ता, टॉवेल

  स्त्रियांचा पोशाख – साडी, पोलका किंवा चोळी.

© KYBS NOT TO BE REPUBLISHED

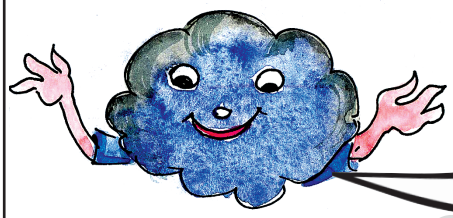
पाठ 24

मेघदादाचा प्रवास

Y7A8K6

या पाठाच्या अध्यायनानंतर तू,

- हवा, माती आणि पाणी हे सर्व सजीवांच्या जगण्यासाठी आवश्यक असणारे घटक असलेली पृथ्वी हे सजीवांचे निवासस्थान आहे याची प्रशंसा करशील.
- माती आणि हवेचे महत्व ओळखशील.
- वेगवेगळ्या ऋतूंमध्ये घडून येणारे बदल ओळखशील..

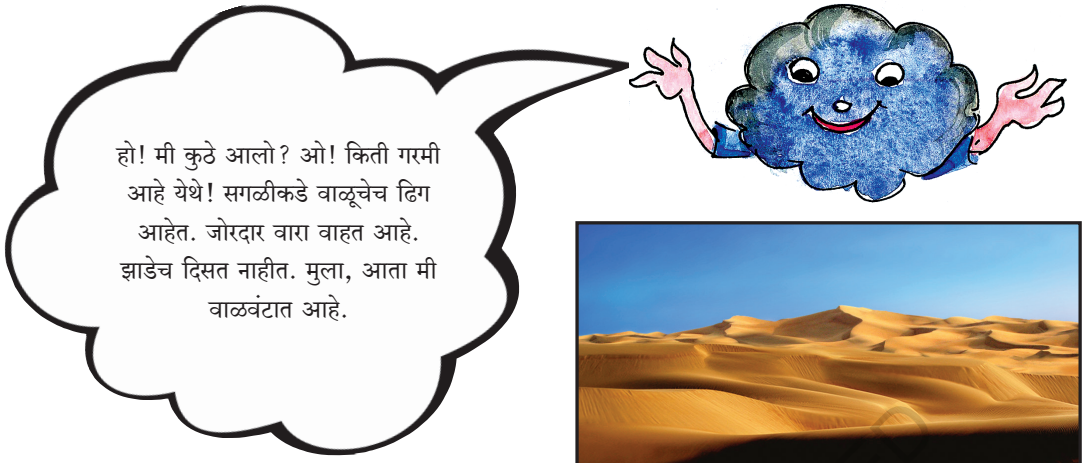
हे मुला, मी एक ढग आहे. मी पृथ्वीच्या वर फार उंचावर आहे. या उंचीवरुन पृथ्वी पाहताना ती अतिशय सुंदर दिसते. हे काय आहे ..... !?

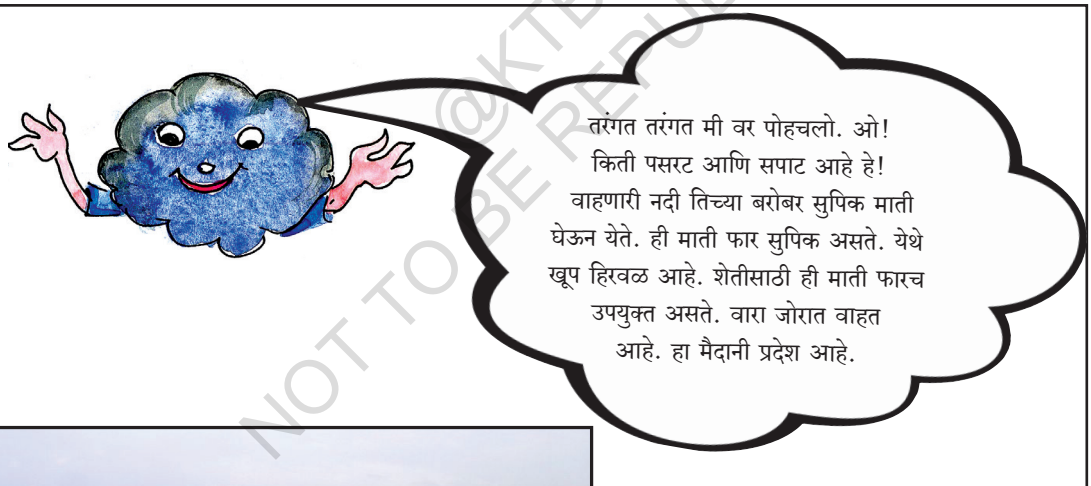
हा समुद्र किनारा. किती थंड आहे हा ! नारळाच्या झाडांची रांग आहे. पाण्याच्या लाटा किनाऱ्याला आदळून फेस निर्माण करतात. वाऱ्यावर स्वार होऊन मी तरंगत वर जातो.

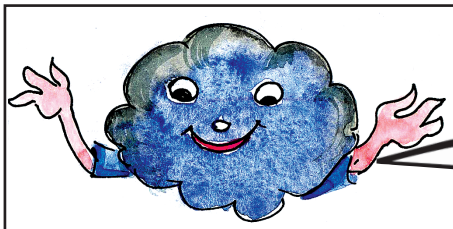

@KYBS NOT TO BE REPUBLISHED

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

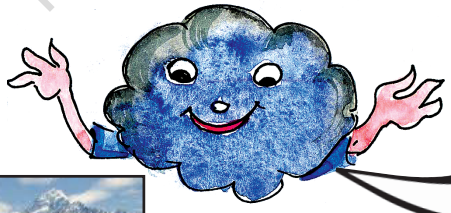
मी उंच-उंच तरंगत आहे. मी ज्या जागेत आहे त्याला पठार म्हणतात. हा पठार भाग रुंद आणि सपाट आहे. समुद्र पातळीपेक्षा थोडासा उंचावर आहे.

ओ! मी वर उंच जात आहे पर्वत रांगा पाहा. या जवळजवळ 600 मी. उंच आहेत. मुला, बघ नदी डोंगरातून खाली वहात आहे. खाली बघ वाहणारी नदी दरीला पोहचली आहे. किती छोटी दिसत आहे ती!

दोन डोंगरांच्या मधील निमुळत्याभागाला दरी म्हणतात. काही वेळा आपण येथून वाहणारी नदी पाहतो.

© BKTBS NOT TO BE REPUBLISHED

ओ! येथे
धबधबासुद्धा आहे.

जेव्हा डोंगर माथ्यावरून पाणी खाली खूप खोलवर पडते त्यावेळी धबधबा निर्माण होतो. ओ! येथे पहा, किती सुंदर दृष्य! तुम्हांला माहीत असलेल्या धबधब्याचे नाव सांगा.

ओ! किती जोरदार वारा आहे हा. डोंगर, दरी आणि धबधबा यांच्यावरुन आता मी आणखीन वर जातोय. अरेच्या! वाऱ्याचा वाहण्यचा वेग वाढतोय.

अरे देवा!
मी पर्वताजवळ
आहे.

तुम्ही काय विचार करत आहात ?
पर्वत म्हणजे काय हे तुम्हाला जाणून घ्यायचे आहे का ? ते एक अति उंच शिखर आहे. ते समुद्र पातळीपासून हजारो मीटर पेक्षा जास्त उंच आहे. काही जागी तो बर्फाने आच्छादलेला आहे.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

डोंगर	पर्वत

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

ढगांचा प्रवास तुम्ही वाचला नाही कां ? समुद्र किनारा, वाळवंटी सपाट प्रदेश, पठार, डोंगर आणि पर्वत ही पृथ्वीवरील सुंदर स्थाने आहेत. काही तुमच्या परिसरात आहेत. ती ओळखा.

खालील प्रश्नांची उत्तरे दे. (ढगांची मदत घे)

1. समुद्र पातळीपासून डोंगर उंच कसे ?

_____

2. दोन पर्वतामधील आढळणारा निमुळता जमिनीचा भाग म्हणजे काय ?

_____

3. आपल्या राज्यातील प्रसिद्ध तीन धबधब्यांची नावे सांग. (शिक्षक / वडिलधाऱ्या व्यक्तिंची मदत घे.)

_____

4. सुपिक माती कोठे आढळते ?

_____

तुला माहीत आहे की, मानव, प्राणी, पक्षी, कीटक आणि वेगवेगळ्या वनस्पती पृथ्वीच्या वेगवेगळ्या ठिकाणी राहतात. हवा, पाणी आणि माती हे पृथ्वीवर जगण्यासाठी महत्वाचे घटक आहेत.

हवा

श्वसनासाठी हवा आवश्यक आहे हे तुला माहितच आहे.

चित्राचे निरीक्षण कर. कारखाने आणि वाहने धूर बाहेर सोडत असतात. हा धूर हवेमध्ये प्रवेश करतो आणि ती प्रदूषित करतो. तुला माहितच आहे प्रदूषित हवेमध्ये श्वसन केल्यामुळे रोग होतात.

हवेचे प्रदूषण कसे रोखू शकतो ? चार ओळीत लिही.

(तुझ्या शिक्षकांची / वडिलधाऱ्या व्यक्तिंची मदत घे.)

_____

_____

_____

_____

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

पाणी

सर्व सजीवांना जगण्यासाठी पाण्याची अतिशय आवश्यकता असते. तुला पाणी आणि त्याचे महत्व याबद्दल माहिती आहेच.

या चित्राचे निरीक्षण कर. दूषित पाणी आणि भुयारी गटरचे पाणी हे पाण्याच्या स्त्रोतात मिसळत आहे. काही लोक वाहने, कपडे, भांडी धूत आहेत. काही जण जनावरे सुद्धा धूत आहेत. यामुळे पाणी प्रदूषित होते. असे प्रदूषित झालेले पाणी वापरण्यास योग्य नसते.

पाणी प्रदूषित होऊ नये म्हणून तू कोणत्या उपाय योजना करशील?

_____

_____

_____

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

माती

सजीवांना माती हा एक महत्वाचा घटक आहे.

वनस्पतींची वाढ होण्यास, घरे बांधण्यास, विटा तयार करण्यास माती आवश्यक आहे.

अलिकडे प्लास्टिकचा अतिवापर आणि रासायनिक खतांचा वापर इत्यादिमुळे माती प्रदूषित होत आहे.

मातीचे प्रदूषण कसे रोखू शकाल ? दोन वाक्ये लिही.

_____

_____

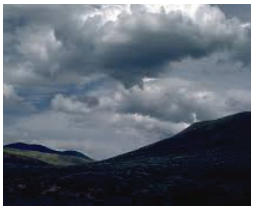
_____

तुझ्या सभोवतालची हवा, पाणी व माती ही प्रदुषित होणार नाहीत काळजी धे.

माहीत आहेत. या पायऱ्या उपयोगात आणून या बहुमुल्य स्त्रोतांचे संरक्षण कर. कारण ही स्त्रोत आपल्या व इतर सजीवांच्या जगण्यासाठी अतिशय आवश्यक आहेत.

हवामान आणि वातावरण

खालील चित्रांचे निरीक्षण कर. या चित्रांचे दिलेल्या वाक्यांशी जोड्या जुळव.

अ	ब
	वारा वहात आहे.
	अति गरम आहे.
	हवामान ढगाळ आहे.
	पाऊस पडत आहे.

या चित्रात दिलेल्या स्थिती एका दिवसात होणारे बदल दर्शवितात. याला वातावरण म्हणतात. याबद्दल मागील इयत्तेत तू शिकला आहेस याचे स्मरण कर.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

जाणून घे :

एका दिवसात किंवा दिवसेंदिवस वातावरणात बदल होत असतात. एखाद्या ठिकाणच्या वातावरणाचे तीस ते पस्तीस वर्षे निरीक्षण केले जाते. या दिर्घकालाच्या वातावरणाच्या बेरजेला हवामान म्हणतात.

हवामान आणि लोकांचे जीवन यामध्ये संबंध आहे. लोकांचा पोशाख, इमारतींची बांधणी, उद्योगधंदे, कारखाने आणि पिके ही तेथील ठिकाणच्या हवामानावर अवलंबून असतात. भरपूर पाऊस असणाऱ्या ठिकाणी उतरत्या छपराची घरे आढळतात. जोंधळा आणि नाचणा या सारखी पिके तुरळक पाऊस पडणाऱ्या, उष्ण हवामान असणाऱ्या ठिकाणी वाढतात.

वातावरण आणि हवामान यातील फरक लिही.

वातावरण	हवामान

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

एप्रिल आणि मे महिन्यात तुम्हाला उन्हाळी सुट्टी असते. यावेळी तुमच्या ठिकाणी वातावरण कसे असते ? उन्हाळी सुट्टीनंतर शाळा पुन्हा सुरु होतात. त्यावेळी वातावरण कसे असते ? वातावरणाच्या स्थितीनुसार ऋतू बनलेले आहेत.

सामान्यत: ऋतूंचे तीन प्रकार आहेत.

1) उन्हाळा

2) पावसाळा

3) हिवाळा

खालील तक्त्यात काही क्रिया दिलेल्या आहेत. त्या कोणत्या ऋतूत केल्या जातात ते लिही.

	क्रिया	ऋतू
1.	थंड पाण्याने अंघोळ करणे.	
2.	गरम लोकरी कपडे वापरणे.	
3.	पंख्याखाली बसणे.	
4.	रेनकोट घालून जाणे.	
5.	झाडांची पाने गळणे.	
6.	छत्री वापरणे.	

उन्हाळा ऋतूत उष्णता जास्त असते. तेव्हा आपले वापरायचे कपडे आणि आपला आहार यात बदल होतो.

उन्हाळ्यात तू कोणत्या प्रकारचा आहार घेतोस?

_____

उन्हाळ्यात तू कोणत्या प्रकारचे कपडे वापरतोस ?

_____

_____

पावसाळ्यात सर्वत्र पाऊस पडतो त्यामुळे सर्वत्र पाणी असते. लोक छत्र्या घेऊन फिरत असतात. पावसाळ्यातील हवामान स्थितीचे निरीक्षण कर. काही वेळा आकाशात वीज चमकतांना पाहिला असशील. आणि त्यानंतर काही सेकंदात गडगडाटाचा आवाज सुद्धा ऐकला असशील.

@KYBS NOT TO BE REPUBLISHED

खालील चित्राचे निरीक्षण कर आणि त्याचे नाव लिही.

इंद्रधनुष्य आपल्याला केव्हा तयार झालेले दिसते ?

_____

इंद्रधनुष्यामधील किती रंग तू ओळखतोस ? त्यांची नावे लिही.

_____

_____

_____

ज्या ऋतूमध्ये खूप थंडी असते, त्याला हिवाळा ऋतू म्हणतात. या ऋतूत लोक गरम कपडे वापरतात. झाडांची पाने हिवाळा ऋतूत गळून पडतात.

हिवाळ्यात खाण्यात येणाऱ्या आहार पदार्थांची यादी कर.

_____

_____

_____

_____

@KTRS NOT TO BE REPUBLISHED

उन्हाळा, पावसाळा आणि हिवाळा ऋतूमध्ये अनेक बदल माणसांच्या राहणीमानात घडून येतात. ऋतूंचा परिणाम पोशाख, पिके आणि आहाराच्या पद्धतीवर होतो.

हे तुला माहीत आहे का ?

- हिमालय पर्वताची लांबी 2400 कि.मी. आहे आणि तो बर्फाने आच्छादलेला आहे.
- द-या V किंवा U आकाराच्या असतात.
- तिबेटच्या पठाराला 'जगाचे छप्पर' असे म्हणतात.
- नदी प्रवाहामुळे काठावर साठलेल्या मातीला गाळाची माती म्हणतात.
- थरचे वाळवंट हे भारताच्या पश्चिमेला आहे.
- मुल्लायनगिरी हे कर्नाटकातील सर्वात उंच शिखर आहे. त्यांची समुद्र सपाटीपासूनची उंची 1925 मीटर आहे.
- प्रदूषित हवेच्या श्वसनामुळे क्षय आणि दमा यासारखे रोग होतात.
- मान्सूनपुर्व आणि मान्सूनोत्तर वा-यामुळे भारतात पाऊस पडतो.
- अर्ध्यापेक्षा जास्त जमिनीचा पृष्ठभाग सपाट आहे.
- काश्मिर हा उत्तर भारतातील द-यांचा प्रदेश आहे.
- इंद्रधनुष्यामध्ये सात रंग असतात. परंतु ते सर्व अस्पष्ट दिसतात.
- ता ना पि हि नि पा जा हा शब्द मराठीत इंद्रधनुष्याचे सात रंग आठवणीत ठेवण्यास वापरतात. यातील प्रत्येक अक्षर हे त्या रंगाच्या नावाचे आद्याक्षर आहे. इंग्लीश भाषेत VIBGYOR ही आद्याक्षरे वापरतात.

ता – तांबडा	V - Violet – जांभळा
ना – नारिंगी	I - Indigo – पारवा
पि – पिवळा	B - Blue – निळा
हि – हिरवा	G - Green - हिरवा
नि – निळा	Y - Yellow – पिवळा
पा – पारवा	O - Orange - नारिंगी
जा – जांभळा	R - Red - तांबडा

© KTRS NOT TO BE REPUBLISHED

पाठ 25

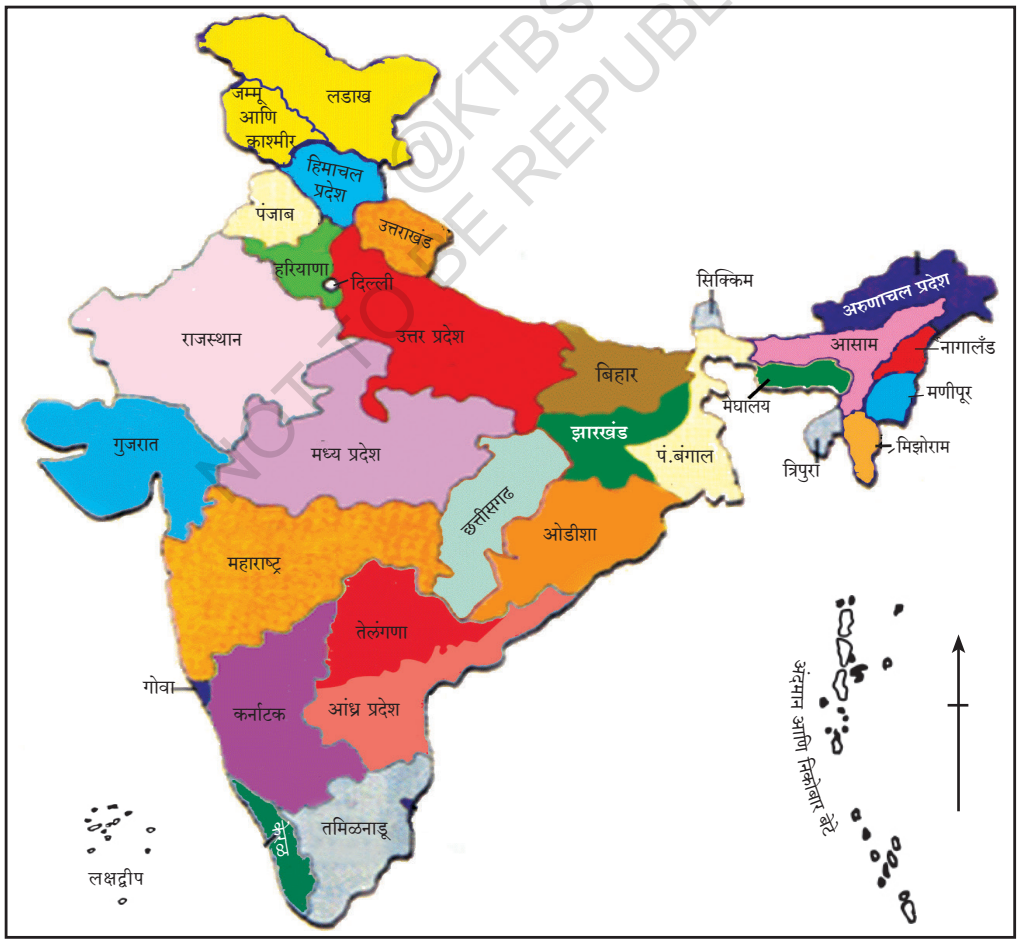
आपले राज्य – आपला अभिमान

B3W3A2

या पाठाच्या अध्ययनानंतर तू,

- भारताच्या नकाशात कर्नाटकचे स्थान दर्शवशील आणि कर्नाटक राज्याच्या स्वाभाविक विभागांची ओळख करून घेशील.
- आपल्या राज्यातील ऐतिहासिक ठिकाणे आणि प्रसिद्ध नैसर्गिक स्थळे ओळखशील आणि त्यांचे महत्व ओळखून त्यांचे संरक्षण करण्याचे कौशल्य विकसीत करशील.

तुला माहीत आहे की अनेक जिल्ह्यांच्या एकत्रिकरणाने राज्य बनते. अशा अनेक राज्यांच्या एकत्रिकरणाने देश बनतो. भारत हा आपला देश आहे. खाली दिलेल्या नकाशाचा अभ्यास कर. हा भारताचा नकाशा आहे.

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

भारताच्या नकाशाचा उपयोग करून त्यातील राज्यांची नावे लिही.

अ.नं.	राज्यांची नावे

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

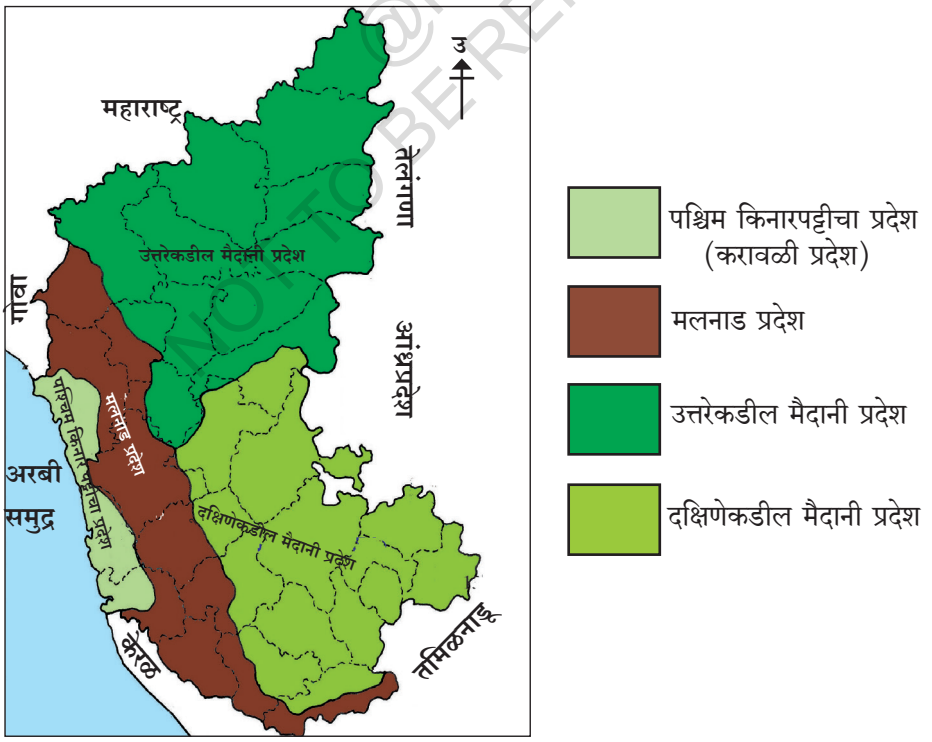
- भारतातील राज्यांची एकूण संख्या _____
- भारताच्या नकाशात कर्नाटक राज्याची दिशा _____

कर्नाटक हे आपले राज्य आहे. आपल्या राज्यात 31 जिल्हे आहेत. हे तुला माहितच आहे. मागील इयत्तेत तुझा जिल्हा व सभोवतालचे जिल्हे यांचा अभ्यास तू केला आहेस.

रमेशने कर्नाटकच्या शेजारील राज्ये आणि त्यांच्या दिशा लिहिलेल्या आहेत. नकाशाचे निरीक्षण कर आणि काही चुकले असल्यास बरोबर करुन लिही.

पूर्व	–	महाराष्ट्र	:_____
पश्चिम	–	आंध्रप्रदेश आणि तेलंगणा	:_____
दक्षिण	–	केरळ आणि तमिळनाडू	:_____
उत्तर	–	गोवा	:_____

प्रत्येक राज्याला विशेष भौगोलीक लक्षणे असतात. उदाहणार्थ – पर्वत, मैदाने, समुद्र किनारपट्टी इत्यादी. या अगोदर तू विविध भौगोलिक लक्षणे अभ्यासली आहेस. भौगोलिक लक्षणे आणि हवामान या आधारे आपल्या राज्याचे चार नैसर्गिक विभाग पडतात.

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

नैसर्गिक विभागात येणाऱ्या जिल्ह्यांची नावे लिही.

1. पश्चिम समुद्र किनाऱ्यालगतचे जिल्हे :

   _____

2. मलनाड प्रदेशातील जिल्हे :

   _____

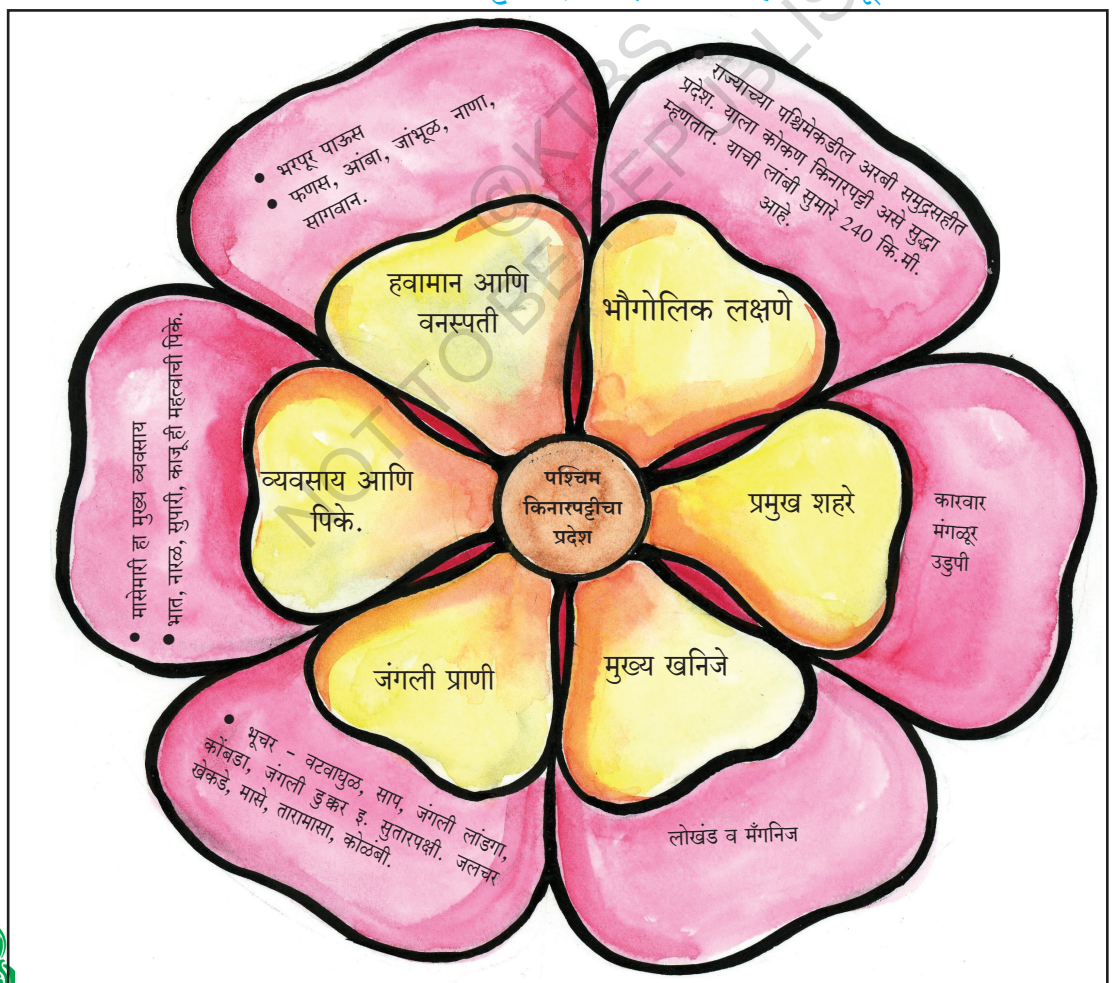
3. उत्तर मैदानी प्रदेशातील जिल्हे :

   _____

4. दक्षिण मैदानी प्रदेशातील जिल्हे :

   _____

चित्राचे निरीक्षण कर. पश्चिम किनारपट्टी प्रदेशाबद्दलची माहिती जाणून घे.

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

खालील प्रश्नांची उत्तरे दे

पश्चिम किनारपट्टीच्या प्रदेशाचे दुसरे नाव काय ?

_____

पश्चिम किनारपट्टीच्या प्रदेशातील लोकांचा मुख्य व्यवसाय कोणता?

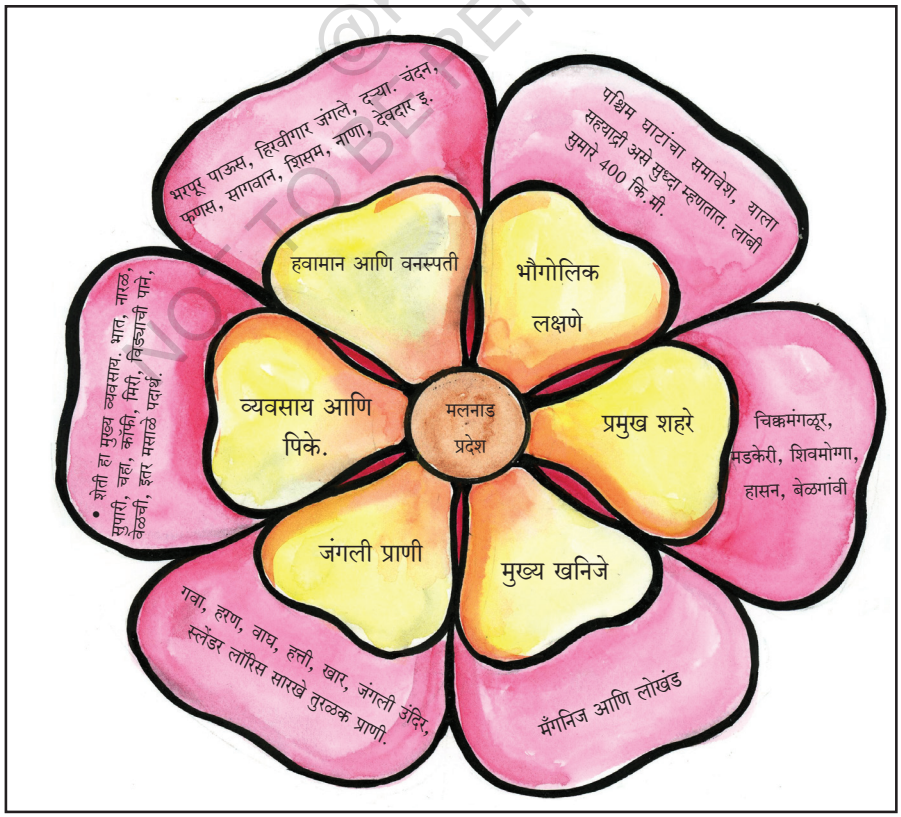
_____

जोड्या जुळव :

अ	ब
रान कोंबडा	प्रमुख शहर
शार्क	खनिज
सुपारी	पक्षी
लोखंड	पीक
कारवार	जलचर प्राणी

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

चित्राचे निरीक्षण कर आणि मलनाड प्रदेशाची माहिती करुन घे.

जोड्या जुळव :

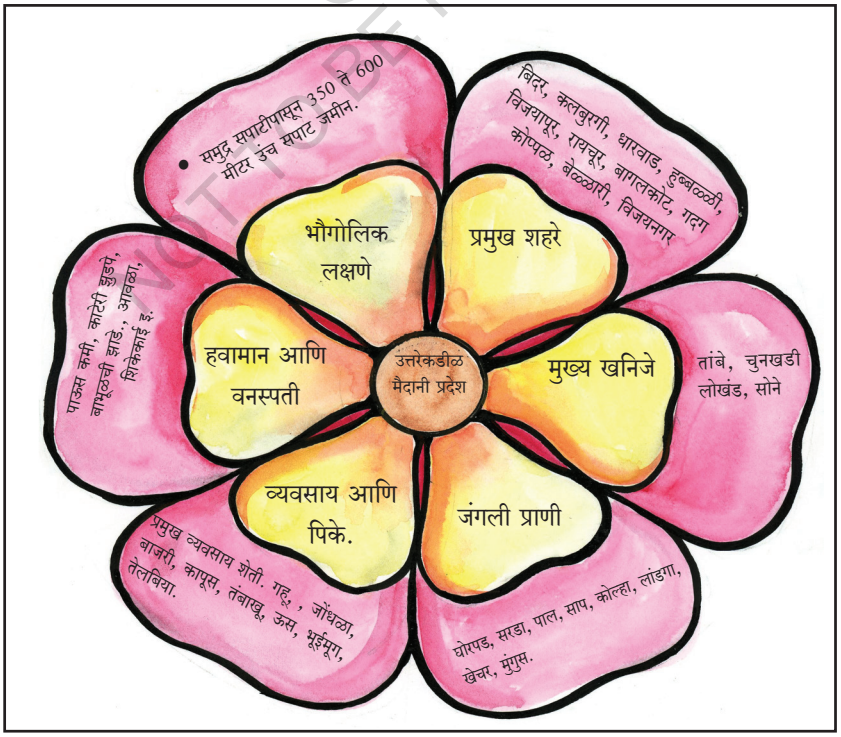
अ	ब
सह्याद्री	दुर्मिळ प्राणी
मँगनिज	राज्य वृक्ष
चंदन	खनिज
स्लेंडर लॉरिस	पर्वत रांगा

मलनाड प्रदेशातील खालील गोष्टींची यादी कर.

झाडे	पिके	शहरे

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

खालील चित्राचे निरीक्षण कर आणि उत्तरेकडील मैदानी प्रदेशाची माहिती करुन घे.

उत्तरे लिही :

उत्तर मैदानी प्रदेशात कोणत्या प्रकारची जंगले आढळतात ?

_____

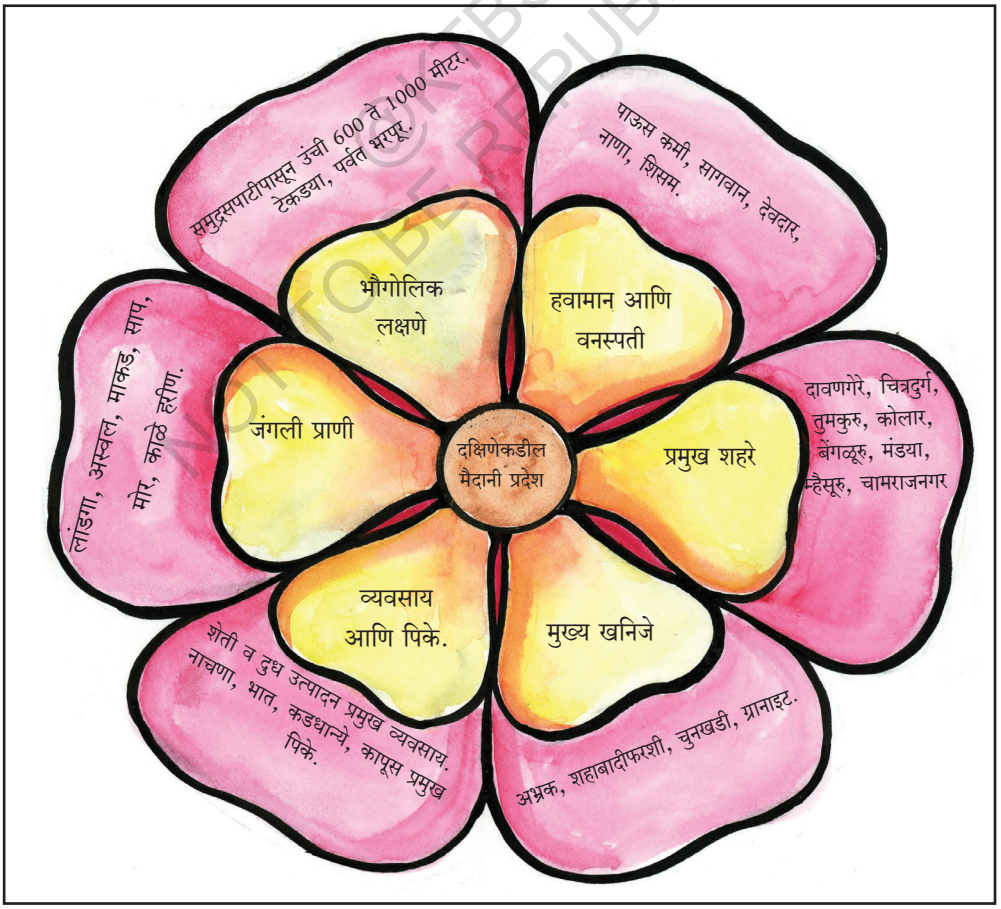
उत्तर मैदानी प्रदेशातील लोकांचा मुख्य व्यवसाय कोणता ?

_____

उत्तर मैदानी प्रदेशातील घटकांची यादी कर :

महत्वाची खनिजे	
महत्वाचे प्राणी	
महत्वाची पिके	

खालील चित्राचे निरीक्षण कर आणि दक्षिणेकडील मैदानी प्रदेशाची माहिती समजून घे.

© SCERT NOT TO BE REPUBLISHED

दक्षिण मैदानी प्रदेशासंबंधी असणारी चुकीची विधाने ओळख. चुकीची विधाने बरोबर करुन लिही.

- दक्षिण मैदानी प्रदेश हा सपाट आहे. _____
- या प्रदेशातील महत्वाचा प्राणी लांडगा आहे. _____
- मासेमारी हा येथील प्रमुख्य व्यवसाय आहे. _____
- अभ्रक हे येथील प्रमुख खनिज आहे. _____

हे तू स्वतः कर :

दक्षिणेकडील मैदानी प्रदेशातील महत्वाच्या वनस्पती आणि जंगली प्राणी यांचा चित्रसंग्रह कर.

नद्या

आपल्या राज्यात अनेक नद्या वाहतात. त्यातील काही पूर्वेकडे तर काही पश्चिमेकडे वाहतात. आपल्या राज्यातील नद्यांची यादी खाली दिलेली आहे. तुमच्या शिक्षकांच्या सहाय्याने खालील प्रमाणे त्यांचे वर्गीकरण कर.

कृष्णा, घटप्रभा, शरावती, काळी, मलप्रभा, भिमा, अघनाशिनी, तुंगभद्रा, कावेरी, नेत्रावती, हेमवती, काबिनी.

पश्चिमेकडे वाहणाऱ्या नद्या	पूर्वेकडे वाहणाऱ्या नद्या

तुमच्या शिक्षक/वडीलधाऱ्यांच्याकडून माहीत करुन घे.

- कर्नाटकातील बारामाही वाहणारी नदी _____
- कर्नाटकातील सर्वात जास्त लंबीची नदी _____

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

प्रेक्षणीय स्थळे

आपल्या राज्यात अनेक प्रेक्षणीय स्थळे आहेत. दरवर्षी असंख्य पर्यटक या स्थळांना भेट देतात. आपल्या राजातील महत्वाची शहरे, ऐतिहासिक ठिकाणे आणि नैसर्गिक स्थळे यांची सविस्तर माहिती येथे दिलेली आहे.

बेंगळूर

बेंगळूरु ही आपल्या राज्याची राजधानी आहे. विधान सौध, विकास सौध, उच्च न्यायालय, विश्वेश्वरय्या औद्योगिक आणि तंत्रज्ञान संग्रहालय, वेंकटप्पा वस्तू संग्रहालय, टिप्पू सुलतानचा उन्हाळी राजवाडा, जवाहरलाल तारांगण, लालबाग व कब्बन पार्क इत्यादी प्रेक्षणीय स्थळे बेंगळूरुमध्ये आहेत.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

मैसूरु

म्हैसूरचा राजवाडा, चामुंडी टेकडी आणि प्राणीसंग्रहालय ही मैसूरमधील महत्वाची स्थळे आहेत. मैसूर दसरा महोत्सव संपूर्ण जगात प्रसिद्ध आहे.

तुझ्या जिल्ह्यातील महत्वाच्या शहराबद्दल चार ओळी माहिती लिही.

_____

_____

_____

_____

ऐतिहासिक स्थळे ही आपल्या राज्याच्या इतिहासासंबंधीत महत्वाची स्थळे आहेत.

हंपी

बाजूच्या चित्राचे निरीक्षण कर. हंपी येथील प्रसिद्ध दगडी रथाचे हे चित्र आहे. हंपी हे विजयनगर जिल्हयात आहे. हंपी ही विजयनगर साम्राज्याची राजधानी होती. येथील शिल्पकला अतिशय प्रसिद्ध आहेत. हंपीतील विरुपाक्ष मंदिर, कमल महल, हजार रामस्वामी मंदिर इत्यादी इमारतींचे दगडी कोरीव काम अतिशय सुंदर आहे.

ऐतिहासिक स्थळे आणि ती स्थळे असलेले जिल्हे खाली दिलेले आहेत. त्यांच्या योग्य जोड्या जुळव :

	अ	ब
1.	हळेबिडू	बागलकोट
2.	बदामी	विजयापूर
3.	गोलघुमट	हासन
4.	भुईकोट किल्ला	दक्षिण कन्नड
5.	सुलतान बथेरी	चित्रदुर्ग

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

तुझ्या ठिकाणी किंवा जिल्ह्यात असलेल्या ऐतिहासिक स्थळाबद्दल चार ओळी माहिती लिही.

_____

_____

_____

_____

काही स्थळे तेथील निसर्ग सौंदर्याने पर्यटकांना आकर्षित करतात. ही नैसर्गिक स्थळे होत.

नंदी टेकडी, बाबाबुडनगिरी (इनाम दत्तात्रय पीठ), मुल्लायनगिरी, केम्मनगुंडी, कुद्रेमुख आणि कोडचाद्री ही थंड हवेची ठिकाणे आहेत.

जाणून घे.

- थंड हवामान आणि निसर्ग सौंदर्यामुळे लोक थंड हवेच्या ठिकाणी भेट देतात.
- उल्लाळ, मंगळूर, मालपे आणि कारवार येथील समुद्र किनारे सुंदर आहेत. तसेच शिवमोग्गा जिल्ह्यातील जोगचा धबधबा, मंड्या जिल्हयातील शिवसमुद्र, बेळगाव जिल्ह्यातील गोकाकचा धबधबा हे पाहण्यास अतिशय सुंदर आहेत.
- बंडीपूर, नागरहोळे येथील प्राणी अभयारण्ये आणि रंगनथिट्टू, कोक्करे बेळ्ळूर ही पक्षी अभयारण्ये लोकांची मुख्य आकर्षणे आहेत. बळ्ळारी जिल्ह्यातील दारोजी येथील अस्वल अभयारण्य हे अतिशय प्रसिद्ध आहे.

तुला माहीत असलेल्या आकर्षक स्थळांचे खालील प्रमाणे वर्गीकरण कर.

धबधबा	पक्षी अभयारण्य	प्राणी अभयारण्य	समुद्र किनारे

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

ऐतिहासिक ठिकाणे आणि नैसर्गिक स्थळे ही राष्ट्रीय अभिमानाची चिन्हे आपल्या राज्यात आहेत. त्यांचे रक्षण करणे ही आपली जबाबदारी आहे. खाली काही विधाने दिली आहेत. त्यातील बरोबर आणि चूकीची विधाने ओळख.

अ.नं	विधान	बरोबर	चूक
1.	ऐतिहासिक स्मारकावर नावे लिहिणे किंवा खरवडणे.		
2.	पक्षी अभयारण्यामध्ये शांतता राखणे.		
3.	ऐतिहासिक स्थळे आणि नैसर्गिक ठिकाणे येथे भेट देण्याऱ्या पर्यटकांना त्रास देणे.		
4.	नैसर्गिक ठिकाणी प्राण्यांची शिकार करणे.		
5.	ऐतिहासिक स्थळाजवळील जागेचा उपयोग नैसर्गिक विधीसाठी करणे.		

ऐतिहासिक स्थळे आणि नैसर्गिक स्थळे यांचे रक्षण करण्यास तू काय करु शकशील याची चर्चा तुझ्या मित्राशी कर.

हे तू स्वतः कर :

वृतपत्रे आणि मासिके यातून छापून आलेली नैसर्गिक स्थळांची चित्रे जमा करुन येथे चिकटव.

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

तुला आवडलेल्या एका प्रेक्षणीय स्थळाबद्दल चार ओळी लिही.

_____

_____

_____

_____

आपल्या राज्याच्या अनेक विशेष गुणधर्मामुळे आमचे राज्य देशातील एक महत्वाचे राज्य म्हणून ओळखले जाते. आपल्या श्रीमंत आणि सुंदर राज्याचा तुला अभिमान वाटला पाहिजे.

हे तुला माहीत आहे का ?

- 2014 मध्ये आंध्रप्रदेश राज्याचे **आंध्रप्रदेश** व **तेलंगणा** या दोन राज्यात विभाजन झाले.
- 2019 मध्ये जम्मू आणि काश्मीर राज्याचे **जम्मू आणि काश्मीर** व **लडाख** या दोन केंद्र शासीत प्रदेशात विभाजन झाले.
- कावेरी नदीचा उगम कोडगू जिल्ह्यातील ब्रम्हगिरी पर्वतातील तलकावेरी येथे आहे.
- बेंगळूरु हे शहर माहिती तंत्रज्ञानासाठी प्रसिद्ध आहे. म्हणून बेंगळूरुला भारताचे **सिलिकॉन शहर** म्हणतात.
- आशिया खंडातील पहिले जल विद्युत निर्मिती केंद्र मंड्या जिल्ह्यातील शिवसमुद्रम येथे 1902 मध्ये स्थापन झाले आहे.
- **जोगचा धबधबा** हा भारतातील सर्वात उंच धबधबा कर्नाटकातील शिमोगा जिल्ह्यात आहे.
- भारताच्या पश्चिम किनारपट्टी प्रदेशात **सेंट मेरीस** किंवा **थॉसेंपर** बेट याचा आकार अष्टभुजाकृती स्तंभ असून ते शिलारचनेने बनले आहेत.
- कर्नाटकातील **हंपी** आणि **पट्टदकल्ल** या ऐतिहासिक ठिकाणांची ओळख जगाला आहे.

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED